

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Bakalářská práce

Srovnání ochrany smluvních stran v antickém
Římě s ochranou poskytovanou smluvním
stranám v současnosti v České republice

Pavel Homolka

Plzeň

2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval sám s využitím odborné literatury a dalších pramenů, které jsou v této práci uvedeny.

V Plzni, dne 30.3.2016

Pavel Homolka

Poděkování

Děkuji JUDr. Petru Dostálkovi, Ph.D. za motivaci a cenné rady při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1 Obecné srovnání ochrany smluvních stran v právu římském s právem v České republice	8
2 Ochrana smluvních stran v římském právu	8
2.1 <i>Libertas</i>	8
2.2 <i>Bonos Mores</i>	9
2.3 <i>Bona fides</i>	11
3 Dobrá víra v současném právu	13
4 Zletilost a svéprávnost	15
5 Zletilost a svéprávnost ve srovnání s platným právem České republiky	15
5.1 Souhlas zákonného zástupce	16
5.2 Přiznání svéprávnosti, manželství	16
6 Omyl	17
7 Omyl ve srovnání s právem v České republice	18
8 Spravedlivá cena	19
9 Spravedlivá cena ve srovnání s právem v České republice	19
9.1 Lichva	20
10 Odpovědnost prodávajícího za vady	20
10.1 Řešení v Ediktu kurulských edilů	20
10.2 Odpovědnost na základě dobré víry	22
11 <i>Dolus</i>	23
12 Podvod ve srovnání se současným právem	24
13 <i>Emptio venditio</i>	25
14 Převod vlastnictví	28
15 Přechod rizika	29
16 Srovnání koupě se současným právem	31
17 <i>Mutuum</i>	31

17.1	Úrok	32
18	Srovnání zápůjčky se současným právem	33
19	<i>Commodatum</i>	34
20	Srovnání výpůjčky se současným právem	35
21	<i>Locatio conductio</i>	35
22	Srovnání nájmu se současným právem	37
22.1	Pacht	39
22.2	<i>Locatio conductio operis</i> v dnešním právu	39
22.3	<i>Locatio conductio operarum</i> v dnešním právu	40
	Závěr	44
	Seznam použité literatury a dalších pramenů	46
	Resumé	48

Úvod

Tato práce se věnuje srovnání ochrany smluvních stran v římském a současném právu. Smluvní vztahy jsou zdaleka nejrozšířenějším právním jednáním vůbec a často si ani neuvědomujeme, že do takového vztahu vstupujeme, neboť velké množství smluv uzavřeme konkludentně. Smluvní vztahy byly nejrozšířenějším právním jednáním již za doby Římské říše a díky tradici římského práva, na kterou náš současný právní řád navazuje, dochází k tomu, že tyto vztahy vznikají podle obdobných principů, jako vznikaly právě v Římské říši.

Vzhledem k vývoji civilizace a obecného pohledu na to, co je považováno za dobré a správné, se posunulo i postavení stran, které smluvní vztahy uzavírají. I přestože vycházíme ze stejných principů, bylo díky změnám ve společnosti nezbytné některá pravidla smluvních vztahů upravit a přizpůsobit je dnešní době. Tyto změny mohly přinést zlepšení, ale i zhoršení v právní jistotě, právech a povinnostech a obecném postavení stran kontraktu, a proto musely být nezbytně následovány změnami v ochraně těchto stran, která má zajistit spravedlnost v jejím současném pojetí.

Práce tedy srovnává tuto ochranu stran od nejobecnějších zásad jako je smluvní svoboda, dobré mravy a dobrá víra, které zasahují do všech právních vztahů v soukromém právu a do některých vztahů v dalších právních odvětvích. Tím tak tvoří základní strukturu ochrany stran pro další rozšiřující právní předpisy. Práce pokračuje přes konkrétnější ochranu poskytovanou mladistvým a ochranu před omylem, která má za cíl dorovnat postavení stran, pokud nejsou vyrovnány co do zkušeností, znalostí, rozumu a vyspělosti. Až po konkrétní rozebrání pravděpodobně nejčastěji užívaných kontraktů, kterými jsou, koupě, zápůjčka, výpůjčka a nájem, na kterých je daná ochrana podrobně rozebrána jak z pohledu římského práva, tak z pohledu současného platného práva v České republice. Není tedy účelem práce podrobně rozebírat konkrétní právní instituty, ale spíše čtenáři osvětlit rozdíly v ochraně stran. V tomto srovnání se projeví právě onen zmiňovaný rozdíl v pojetí smluvní svobody, spravedlnosti a obecného chápání toho, co je správné a toho, co je špatné. Tato práce si také klade za cíl naznačit na výše zmíněných institutech rozdíly v zodpovědnosti a obezřetnosti, které jsou po stranách uzavírajících kontrakt vyžadovány. K naplnění těchto cílů jsou v práci použita mimo odborné literatury také jednotlivá ustanovení z Digest, Gaiových Institucí a Justiniánových Institucí, některých dalších pramenů

římského práva a ustanovení ze současné právní úpravy, pomocí kterých jsou jednotlivé situace ilustrovány.

1 Obecné srovnání ochrany smluvních stran v právu římském s právem v České republice

Ačkoliv tyto dva právní systémy dělí několik století a jejich srovnání se může zdát velmi obtížné, lze konstatovat, že obecně se v části závazkového práva tyto dva právní řády velice podobají. Tato podobnost vyplývá z použití obdobných právních institutů a podobného přístupu k závazkovému právu.

V obou právních řádech se setkáváme s užitím velkého množství dispozičních norem a obecného uplatňování smluvní svobody. Každý z těchto systémů ovšem pracuje s touto smluvní svobodou v jiném měřítku a přikládá jí jinou důležitost. Z tohoto rozdílu vyplývá i rozdíl další. Tím je složitost a rozsah úpravy. V právním řádu České republiky je úprava mnohem složitější, rozsáhlejší a má mnohem více výjimek než úprava v právu římském. Obecná úprava závazkového práva, v závazcích bez spotřebitelského prvku, je ovšem velice podobná. Úprava koupě, nájmu, výpůjčky a zápůjčky je prostým přenesením principů z práva římského do práva současného.

Přenesení těchto principů je založeno na tradici římského práva a na jeho dlouhodobém působení na našem území. I přes pád Římské říše zůstaly základní prvky římského práva zachovány v různých formách až do současnosti. Jejich obnova a návrat k jejich původní formě, jakou měly v období římského impéria, probíhala v období glosátorů a reformátorů. Toto je také období rozšiřování římského práva po Evropě, a to jak v pozici světského, tak církevního práva. Římské právo bylo vzorem při tvorbě právních předpisů i za období vlády Habsburků a později se díky tomu přeneslo do zákonů Československé republiky. Po druhé světové válce nastává odklon od římského práva, neboť se neshoduje s hlavní politickou ideologií, avšak od roku 1989 můžeme sledovat postupný návrat k principům římského práva. Vrcholem tohoto návratu je v současné době Občanský zákoník, který takřka doslova přejímá ustanovení ABGB a tedy také principy římského práva.

2 Ochrana smluvních stran v římském právu

2.1 *Libertas*

Svoboda je považována za jeden ze základních principů římského práva. Římané považovali svobodu za základ existence římské říše. Sami sebe považovali za nejsvobodnější národ a tuto svobodu pomocí dobývání rozšiřovali

do světa.¹ Římský pohled na svobodu byl však od toho současného poněkud odlišný. Svobodu měli pouze plnoprávní svobodní římstí občané. Ostatní obyvatelé byli vždy někomu podřízeni, a to ať už se jedná o otroky, cizince, neplnoprávné muže nebo ženy.

V průběhu doby se samozřejmě pojem svobody v Římě vyvíjel. Za nejsvobodnější období můžeme označit období republiky a principátu.² V těchto obdobích, kdy senát držel veškerou, nebo alespoň částečnou moc, se mohli Římané ve velké míře účastnit politického života, kandidovat do funkcí a spoluvytvářet římské zákony.

Stejně jako byla za významnou považována svoboda v životě, byla za významnou považována i svoboda v právu. Velká část práva zabývající se obligacemi byla z dnešního pohledu dispoziční. Byl kladen důraz na to, aby kontrakty byly uzavírány svobodně a s jasným úmyslem, ovšem nebyla zaváděna omezení na cenu nebo způsob koupě. Tato svoboda s sebou ovšem přinášela i zodpovědnost, neboť pokud někdo svobodně vstoupil do kontraktu, musel podmínky takového kontraktu dodržet, a to i přesto, že by kontrakt pro něho byl značně nevýhodný, nebo by svojí neopatrností kontrakt nevýhodným učinil.³

Svoboda byla tedy vyvážena odpovědností za jednání, která člověk činil.

2.2 *Bonos Mores*

Dobré mravy je nutné chápat jako narušení zásady smluvní volnosti a svobody jednání, na kterou byl v římském právu kladen velký důraz. Narušení tohoto základního principu bylo považováno za nutné pro zachování fungující společnosti.

Dobré mravy jsou definovány v Digestech jako to, co je správné v pohledu víry, pověsti, úcty a běžného chápání morálky.⁴ Rozpor s dobrými mravy byl

---

¹ SCHULZ, Fritz a Marguerite WOLFF. Principles of Roman law. Oxford: The Clarendon Press, 1936, xvi, 268 p. str. 140-142

² SCHULZ, Fritz a Marguerite WOLFF. Principles of Roman law. Oxford: The Clarendon Press, 1936, xvi, 268 p. str. 145

³ C. 4.44.8 „Pro účely odstoupení od prodeje, a prokázání nedostatku dobré víry, není dostačující konstatovat, že předmětná půda byla prodána za méně než polovinu hodnoty, za kterou byla zakoupena.“

⁴ Dig. 28.7.15 „V případě, že syn, pod kontrolou otcovské moci, je jmenován dědicem, pod podmínkou, kterou Senát nebo císař netoleruje, zruší vůli otce, stejně jako v případě, že podmínka nemohla být dodržena; Pokud by některé činy ovlivnily naši zbožnost, pověst nebo sebeúctu a, obecně řečeno, jsou v rozporu s dobrými mravy, tak z nich nemůžeme plnit.“

DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 314

v římském právu považován za nezhojitelnou překážku. Právní jednání, které bylo učiněno v rozporu s dobrými mravy, nešlo zhojit a bylo nicotné.⁵ To bylo uvedeno již v Gaiových institucích.⁶ Došlo to až tak daleko, že pokud se někdo dopustil podvodu při uzavírání kontraktu, přestože obě strany s plněním z tohoto kontraktu souhlasily, nemělo z něj být plněno, neboť ani dohoda stran neměla přednost před dodržáním dobrých mravů.⁷

Obecně se institut dobrých mravů objevuje v římském právu ve druhém století našeho letopočtu.⁸ Do té doby platila pouze základní pravidla pro podvod, bylo tedy více důležité při uzavírání kontraktu přemýšlet nad všemi důsledky, ke kterým může takový kontrakt vést.

Dobré mravy sloužily také jako ochrana před jednáním, které bylo považováno za špatné a zavrženíhodné.⁹ Dále pak omezovaly strany kontraktu, tak aby nebylo možné sjednat kontrakt, který by byl v rozporu s právem.¹⁰ Zákaz ujednání, které by bylo v rozporu s dobrými mravy, platil nejen na podmínky, ale na veškerá jednání.¹¹ Zákazem bylo docíleno nemožnosti trestání toho, kdo takový kontrakt uzavřel, za to, že ho nedodržel. Tento krok zajišťoval dodržování základních morálních pravidel ve společnosti. Ta byla v malé části vyjmenována přímo, avšak větší množství jich bylo dovozováno ex post, při projednávání konkrétních kontraktů.

V současné době mají dobré mravy obdobnou funkci, jako zastávaly v římském právu. Jsou užívány převážně v situacích, na které právo výslovně nepamatuje. Nabádají k dodržování základních hodnot společnosti, tak jak je

---

⁵ Did. 28.7.14 „Pokud jsou předepsané podmínky v rozporu s Edikty císařů, nebo v rozporu se zákony, nebo v rozporu s čímkoliv se silou zákona, nebo které jsou proti dobrým mravům, nebo naznačují výsměch, nebo jsou takové, že přetoři by je neschvalovala, pak se na ně hledí jakoby nebyly napsány, a majetek nebo dědictví přejdou na dědice nebo odkazovníka, stejně jako by nebyla předepsána podmínka.“

⁶ Gai. III.157 „Je jasné, že pokud někdo dohodne jednání, které je v rozporu s dobrými mravy, závazek z kontraktu neplatí. Například, pokud tě nasměruji, abys kradl, nebo napadl Tita“

⁷ Dig 16.3.7 „Nebude se domnívat, že škoda vzniklá v důsledku podvodu bude v pořádku, i když by to mělo být dohodnuto; uzavření smlouvy tohoto druhu je v rozporu s dobrou vírou a dobrými mravy, a proto by neměla být dodržena.“

⁸ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 707

⁹ Dig. 28.7.9 „Je uvolněn také z podmínek, které jsou v rozporu s dobrými mravy, například pokud by neměl vykoupit otce ze zajetí, nebo neměl podporovat rodiče nebo patrona.“

¹⁰ Dig. 28.7.14 „Pokud jsou předepsané podmínky v rozporu s Edikty císařů, nebo v rozporu se zákony, nebo v rozporu s čímkoliv se silou zákona, nebo které jsou proti dobrým mravům, nebo naznačují výsměch, nebo jsou takové, že přetoři by je neschvalovala, pak se na ně hledí jakoby nebyly napsány, a majetek nebo dědictví přejdou na dědice nebo odkazovníka, stejně jako by nebyla předepsána podmínka.“

¹¹ Dig. 45.1.26 „Víme, že, obecně řečeno, nepoctivé ujednání nemají žádnou platnost nebo následek“

definoval Ústavní soud: „dobré mravy“ jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti. Tento obecný horizont, který vývojem společnosti rozvíjí i svůj morální obsah v prostoru a času, musí být posuzován z hlediska konkrétního případu také právě v daném čase, na daném místě a ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.“¹² Důležitost dobrých mravů je v Občanském zákoníku potvrzena tím, že se ustanovení o dobrých mravech nachází v prvním paragrafu společně se smluvní svobodou.¹³ Toto spojení také názorně ukazuje, za kterých situací bude ustanovení o dobrých mravech nejčastěji užíváno a pro jaké situace budou hlavním kritériem.

2.3 *Bona fides*

Dobrá víra je základním prvkem ochrany smluvních stran v římském právu. V římském právu je užívána asi od třetího století před naším letopočtem.¹⁴ Základním posláním principu dobré víry je docílit v právních vztazích spravedlnosti. Tedy to, aby soud i účastníci byli seznámeni se základními principy toho, co je správné, a podle čeho se tedy budou kauzy posuzovat. Základní prvek dobré víry najdeme v Digestech:

„Spravedlnost je snaha dát každému to, na co má nárok.

- 1, Nařízení zákona jsou: žít čestně, nikomu neškodit, dát každému, co mu náleží.
- 2, Právní věda je seznámení se s božskými a lidskými záležitostmi, poznání toho, co je spravedlivé a co je nespravedlivé.“¹⁵

Dobrá víra tedy chrání obě smluvní strany v jejich právním jednání. Tato ochrana spočívá v tom, že pokud postupujeme v souladu se základními právními principy, tedy v dobré víře, nemůže nám být ve výsledku uzavření kontraktu na škodu. Tuto škodu ovšem nelze chápat ve smyslu ztráty, dobrá víra totiž nezajišťuje to, že obchod bude výhodný, ale pouze to, že pokud se objeví nějaká

---

¹² Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. února 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97 dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53621&pos=2&cnt=5&typ=result>; citováno dne 28.3.2016

¹³ Zákon 89/2012 Sb., Občanský zákoník - §1.2

¹⁴ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 316

¹⁵ Dig. 1.1.10.1-2 „Příkázání zákona jsou následující: žít čestně, nikoho nezranit, dát každému to na co má právo“-„Právní věda, je seznámení se s božskými a lidskými záležitostmi, znalost toho co je spravedlivé a co je nespravedlivé“

nepředpokládaná událost, tak touto událostí nebude daná strana, která postupovala v dobré víře, postížena.

Ochrana dobré víry ovšem není pouze v zákazech nebo omezení následků. Další důležitou součástí této ochrany je také aktivní donucení k plnění, tak jak bylo stanoveno smlouvou, pokud tato smlouva byla uzavřena v dobré víře, a to i přesto, že by takový kontrakt byl uzavřen distančním způsobem nebo pomocí zastoupení.¹⁶

Ovšem i ze zásady dobré víry existují výjimky. Jednou z těchto výjimek je například situace, kdy obě strany kontraktu postupují v dobré víře, avšak každá s jiným úmyslem. V takové situaci je rozpor v úmyslu nebo výkladu smlouvy důležitější než dobrá víra. U takové smlouvy se lze dovolávat neplatnosti.¹⁷ Zajímavostí z pohledu dobré víry v souvislosti s římským trváním na tradici je první ustanovení desáté desky v Zákonu dvanácti desek. To říká, že „přísaha musí mít největší sílu, při prokazování dobré víry.“¹⁸ Je tedy zřejmé, že se na prokázání dobré víry nehledělo objektivně, nebylo nutné předložit důkazy svědčící o dobré víře. Za dostatečný důkazní prostředek byla považována přísaha.

Samotné postavení jedné ze stran kontraktu jako postavení v dobré víře je definováno takto: „Kupující v dobré víře je ten, který si nebyl vědom toho, že majetek, který koupil, patří jinému; nebo si myslel, že ten kdo majetek prodával, měl právo tak učinit, například byl zástupcem nebo opatrovníkem vlastníka.“¹⁹ Takové pravidlo najdeme i v Gaiových institucích: „Máme právo na přisvojení majetku, který k nám byl doručen jiným než vlastníkem. Toto pravidlo platí, ať již se jedná o prodej nebo ne, pokud bychom tento majetek obdrželi v dobré víře a věřili, že ten kdo nám ho předal je jeho vlastník.“²⁰ Toto pravidlo ovšem neplatilo,

---

¹⁶ Dig. 44.7.2.3 „Navíc ve smlouvách tohoto typu by měla být každá ze stran vázána čímkoliv, co by mělo být provedeno v souladu se spravedlností a dobrými mravy“

¹⁷ Dig. 44.7.57 „Ve všech dohodách, ať již byli uzavřeny v dobré víře, či nebyli, vede jakákoli chyba vzniklá z nepochopení stran, to znamená, že ten kdo kupuje nebo najímá, očekával jiné vlastnosti věci, než ten kdo prodává, k neplatnosti transakce. To samé platí u partnerství, takže pokud každá ze stran myslí něco jiného, je partnerství neplatné, protože závisí na souhlasu stran.“

¹⁸ Lex XII Tabularum „Předkové si přáli, aby pro upevnění důvěry nebylo pevnějšího pouta než přísaha...“ SKŘEJPEK, Michal. Texty ke studiu římského práva. Vyd. 1. Praha: Orac, 2001. Výběrové texty. ISBN 80-86199-32-0. Str. 51 – V literatuře se setkáváme s tím, že je toto ustanovení považováno za první ustanovení desáté desky.

¹⁹ Dig. 50.16.109 „Kupující v dobré víře, je ten, kdo si nebyl vědom toho, že majetek, který koupil, patřil k jinému; nebo si myslel, že ten, kdo prodal, mělo právo tak učinit; jako například, že byl agentem, nebo opatrovníkem“

²⁰ Gai. II.43 „Platí, že máme nárok na uchvácení majetku, který nám byl doručen druhou stranou i pokud tato strana není jeho vlastníkem; a toto pravidlo platí, zda jde o prodej nebo ne, pokud bychom jej obdrželi v dobré víře a věřili, že ten kdo nám ho prodal, byl vlastník.“

pokud by se jednalo o majetek ukradený, nebo získaný násilím.²¹ Privlastnění majetku, který byl odcizen nebo získán silou, zakazoval Zákon dvanácti desek.²² Tedy ani dobrá víra nemohla v těchto případech převážet chybějící nabývací titul.

Dalším prvkem, který institut dobré víry přináší do římského práva, jsou základní pravidla pro kontrakty.²³ Upravuje také postavení držitele²⁴ a vlastníka.²⁵ Dobrá víra se v těchto případech liší. Zatímco u držitele je to jeho vnitřní přesvědčení o tom, že nikomu neškodí, u kontraktů je podmíněna vynaložením jisté obezřetnosti a znalosti při uzavírání kontraktu, z čehož vyplývá přesvědčení jednajícího o nějaké skutečnosti, která z kontraktu vychází.²⁶

Lze tedy říci, že institut dobré víry zasahuje do všech součástí římského práva a měl významný vliv na život Římanů. V pohledu ochrany smluvních stran tvoří dobrá víra omezení ve smluvní volnosti, utvrzuje postavení a podává návod na řešení sporných situací. Tento institut jistě pomohl k rozvoji římského práva jako celku, neboť se v něm obecně setkáváme spíše s kazuistickými pravidly a obecné normy jsou upraveny pouze zřídka. Z těchto důvodů můžeme považovat dobrou víru za jednu z největších inovací, kterou v římském právu najdeme.

3 Dobrá víra v současném právu

Dobrou víru definuje Občanský zákoník ve svých úvodních paragrafech, konkrétně paragrafech čtyři, pět a sedm. Není zde konkrétní definice, avšak z popisu vyžadovaných vlastností a skutečností lze pojem dobrá víra dovodit. Paragraf čtyři říká:

„(1) Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.

---

²¹ Gai. II.45 „Někdy se však strana nemůže ujmout majetku bez ohledu na dobrou víru. Například když to u předmětu zakazuje zákon dvanácti desek, neboť byl kradený, který zakazuje majetek získat tímto způsobem a dále Lex Julia et Plutia obsahuje stejné ustanovení pro majetek získaný násilím.“

²² Gai. II.45 „Někdy se však strana nemůže ujmout majetku bez ohledu na dobrou víru. Například když to u předmětu zakazuje zákon dvanácti desek, neboť byl kradený, který zakazuje majetek získat tímto způsobem a dále Lex Julia et Plutia obsahuje stejné ustanovení pro majetek získaný násilím.“

²³ Dig. 50.17.57 „Dobrá víra nedovoluje stejný dluh vybírat stejný dluh dvakrát.“

²⁴ Dig. 50.17.136 „Dobrá víra připouští držiteli tolik práv, na kolik má nárok, pokud to neodporuje zákonu.“

²⁵ Dig. 50.17.137 „Ten kdo získá věc rozhodnutím soudu je v dobré víře.“

²⁶ DOSTALÍK, Petr. Otázka dobrých mravů a dobré víry v římském právu obligačním a věcném. *Constans et perpetua voluntas*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, „Str. 105-115.

(2) Činí-li právní řád určitý následek závislým na něčí vědomosti, má se na mysli vědomost, jakou si důvodně osvojí osoba případu znalá při zvážení okolností, které jí musely být v jejím postavení zřejmé. To platí obdobně, pokud právní řád spojuje určitý následek s existencí pochybnosti.“²⁷

Dobrá víra je tedy spojena s průměrným člověkem, vyžaduje průměrné znalosti a vlastnosti a je nutné vynaložit běžnou opatrnost. Je tedy definována několika nekonkrétními pojmy, jejichž výklad se může lišit. Bude potřeba dovodit judikaturou, jaké požadavky mohou být v konkrétních situacích na jednající osoby kladeny. Z tohoto ustanovení je uvedena výjimka v paragrafu pět, který klade větší požadavky na osoby s odbornými znalostmi.²⁸ Tato ustanovení ovšem nepřihlížejí k rozdílnosti osob, které se v daných vztazích mohou vyskytovat. Bylo by mnohem vhodnější stanovovat dobrou víru v jednotlivých případech podle konkrétních jednajících, neboť nikdo není průměrným člověkem. Lze tedy očekávat, že v závislosti na inteligenci, prozíravosti a vzdělání se bude lišit také možnost daného jedince rozlišit, zda jde o jednání správné, nebo nesprávné a tedy to, zda daná osoba jedná v dobré víře, nebo ne. Závěrečné ustanovení, paragraf sedm, zavádí předpoklad dobré víry, tedy že každý jedná v dobré víře, pokud se neprokáže opak.²⁹ Jedná se tedy o obdobu zásady presumpce neviny.

Dobrá víra má v současném právu o něco silnější postavení oproti právu římskému. Ochrana strany jednající v dobré víře je dnes upřednostňována před ostatními právními skutečnostmi, jako je například vlastnictví. Ochrana dobré víry je v některých situacích, jako je právě zmiňované vlastnictví, velice rozporuplné téma, neboť z dané situace, ve které mají obě strany právní nárok na věc, je voleno řešení, které vede k zachování faktického stavu, před řešením, které by vedlo k ochraně práv. Vytrácí se tedy obecná zásada, že nikdo nemůže převést víc práv, než má. Z dané situace vždy ve výsledku jedna ze stran vyjde jako poškozená, neboť jí bude upřen její nárok, u kterého je legitimně očekávána jeho ochrana. Dle mého názoru toto řešení není správné, neboť vede k nedůvodné újmě vlastníka, který danou situaci nemohl ovlivnit, místo toho, aby bylo zachováno jeho Listinou zaručené právo vlastnit majetek³⁰ a osobě jednající v dobré víře byla

---

²⁷ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §4

²⁸ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §5.1

²⁹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §7

³⁰ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. - Listina základních práv a svobod, článek 11, odstavec 1

poskytnuta možnost domáhat se náhrady, tak jak to bylo v některých situacích řešeno v římském právu.

4 Zletilost a svéprávnost

Pro právní jednání musel římský občan splňovat několik základních předpokladů. Aby mohl sám jednat ve všech záležitostech, bylo nutné, aby byl svobodný, plnoprávný a zletilý. Zletilost se nabývala dvacátým pátým rokem. Pokud však zletilý nebyl, ale bylo mu více než čtrnáct let, mohl provádět všechna právní jednání, avšak byl chráněn zvláštním ustanovením.³¹ Další věková skupina byla ustanovena mezi sedmým a čtrnáctým rokem života. V této skupině se jedinec nemohl zavazovat, avšak mohl nabývat.³² Poslední skupinou byly děti do sedmi let, které byly nezpůsobilé k právním úkonům.³³ Pokud by se někdo dopustil nekalého jednání vůči osobě, která ještě nebyla zletilá, hrozila mu ztráta cti a s tím i společenského postavení. Tuto ochranu mladistvých zavedl Plaetorius asi ve druhém století před naším letopočtem. Jedná se o takzvaný Plaetoriův zákon.³⁴ Tento zákon byl zaveden někdy okolo roku 191 před naším letopočtem a upravoval poměry osob mladších pětadvaceti let.³⁵

5 Zletilost a svéprávnost ve srovnání s platným právem České republiky

Zatímco v římském právu je právní jednání osoby rozděleno podle Plaetoriových zákonů ve čtyřech pevně daných skupinách,³⁶ v českém právu o takto striktním rozdělení mluvit nemůžeme. Samotná zletilost má i v právu České republiky pevně stanovenou věkovou hranici. Tato hranice je nastavena na osmnáct let. Svéprávnost na druhou stranu pevně stanovenou hranici nemá.³⁷

---

³¹ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.34

³² HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.34

³³ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.34

³⁴ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.34

³⁵ BERNARD, Fernand a Charles Phineas SHERMAN. *The first year of Roman law*. Clark, NJ: Lawbook Exchange, Ltd., 2008. ISBN 1584778865. Str. 127

³⁶ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.34

³⁷ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §31, §30.1

Svéprávnost nabývají osoby v České republice postupně.³⁸ Svéprávnost závisí na rozumových a volních vlastnostech konkrétního jedince a není určena obecně pro celou věkovou skupinu. Takové ustanovení by ovšem znamenalo nepřiměřenou právní nejistotu osob, které vstupují s nezletilými do právních vztahů. Tato nejistota je odstraněna zavedením vyvratitelné právní domněnky. Předpokládá se, že nezletilý přiměřenou svéprávnost má, pokud není prokázán opak.³⁹ Tím tedy docházíme ke konstrukci, kdy je nezletilý chráněn nejvíce v nejmladším věku a tato ochrana se s věkem, rozumovou a volní vyspělostí snižuje. Ochrana nezletilých má dvě výjimky – souhlas zákonného zástupce a přiznání svéprávnosti orgánem veřejné moci (soudem).⁴⁰

5.1 Souhlas zákonného zástupce

První výjimkou je právní jednání se souhlasem zákonného zástupce.⁴¹ Pokud je tento souhlas s právním jednáním udělen a toto právní jednání není v rozsahu rozumové a volní vyspělosti nezletilého, nelze bez dalšího tvrdit, že nezletilý není v takovém případě chráněn a nese veškeré následky tohoto jednání. Zákonný zástupce je povinen jednat, tak aby nezletilému z tohoto jednání nevznikala zbytečná újma.⁴² Pokud taková újma vznikne, například svolením k právnímu jednání, které je nevýhodné, zákonný zástupce nese vůči nezletilému odpovědnost za škodu, která mu tímto jednáním vznikla.

5.2 Přiznání svéprávnosti, manželství

Druhou výjimkou pak je přiznání svéprávnosti soudem. Toto přiznání svéprávnosti můžeme rozdělit do dvou kategorií. První kategorií je vstup nezletilého do manželství. Pokud nezletilí s přivolením soudu vstoupí do manželství,⁴³ nabývají tím svéprávnost v plném rozsahu a ztrácí tak ochranu poskytovanou nezletilým. Druhou výjimkou je pak přímé přiznání svéprávnosti.⁴⁴ Pokud je soudem nezletilému přiznána svéprávnost, stejně jako při vstupu do manželství, ztrácí ochranu poskytovanou nezletilým. Je důležité dodat, že ochranu ztrácí pouze v rámci soukromého práva.

Lze tedy říci, že ochrana v současném i římském právu je podobná v postupném zvyšování svéprávnosti osob. I přesto, že současné právo poskytuje

³⁸ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §31

³⁹ LAVICKÝ, Petr. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9. Str. 179

⁴⁰ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník – díl 2. Oddíl 1.

⁴¹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §32.1

⁴² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §875.1

⁴³ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §672.2

⁴⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §37

ochranu pouze do osmnácti let, můžeme říci, že je tato ochrana rozsáhlejší a méně dbá na rozum a opatrnost daného jedince.

6 Omyl

Základní definici omylu v římském právu nalezneme v Digestech „Je zřejmé, že souhlas obou stran je potřeba u prodeje a nákupu, ale pokud se liší cenou, nebo něčím s prodejem spojeným, bude kontrakt neúplný. Proto pokud jsem myslel Corneliánský pozemek a ty Semporiánský, neshodli jsme se v předmětu a bude to neplatné. Stejně tak pokud jsi mi prodal Sticha a já myslel Pamphilia; pokud není shoda v předmětu, bude se na prodej nahlížet tak jako by nebyl.“⁴⁵ Římské právo zná několik druhů omylu. Jsou rozděleny na dvě kategorie, a to omyly významné a omyly nevýznamné. Zimmermann dělí významné omyly na omyl v osobě, předmětu nebo v povaze závazku. Význam různých druhů omylu je podrobně rozebrán v Digestech. Například omyl v předmětu má za následek neplatnost kontraktu.⁴⁶

Ulpian napsal: „Odtud je otázka, jestliže se nemýlíme v samotném předmětu koupě, ale v jeho materii, jako když prodáme ocet namísto vína, nebo železo namísto zlata, olovo namísto stříbra nebo něco podobného stříbru. Zda taková koupě platí? Marcellus napsal v šesté knize Digest, že je to koupě a prodej, neboť je shoda v předmětu, jakkoli je omyl v materii. Já věru souhlasím, co se týče vína, neboť se jedná o totéž, když víno zkyslo. Jinak jestliže víno nezkyslo, ale bylo od počátku octem, má se za to, že bylo prodáno něco jiného za něco jiného. V ostatních případech mám za to, že to není prodej a koupě, protože se věci liší v podstatě.“⁴⁷

Z úryvku je zřejmé, že se jednotliví římsští právníci neshodli na tom, co je to vlastně shoda předmětu. Jedni tvrdili, že shoda je vždy, když se strany dohodnou na konkrétním objektu, aniž by zkoumaly vlastnosti tohoto objektu.

---

⁴⁵ Dig. 18.1.9

⁴⁶ Dig. 18.1.9 „Je zřejmé, že souhlas obou stran je potřeba u prodeje a nákupu, ale pokud se liší cenou, nebo něčím s prodejem spojeným bude kontrakt neúplný. Proto pokud jsem myslel Corneliánský pozemek a ty Semporiánský, neshodli jsme se v předmětu a bude to neplatné. Stejně tak pokud si mi prodal Sticha a já myslel Pamphilia; pokud není shoda v předmětu, bude se na prodej nahlížet tak jako by nebyl.“

⁴⁷ DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 175 s. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-150-2. str. 18

Dig. 18.1.9.6

Druhý převládající názor je ten, že je nutné nejenom přesně definovat objekt, ale je nutné se také dohodnout na jeho vlastnostech, tedy podstatě.

Druhá teorie, které trvá na shodě v podstatě věci, se jeví jako správnější, neboť přesto, že v jistých případech může prodávaná věc plnit stejnou funkci, může být velký rozdíl v kvalitě a hodnotě. Julianus se zabýval prodejem stolu. Prodaný stůl byl pokován stříbrem, avšak byl vydáván za stůl z masivního stříbra. Julianus k tomu říká, že takový prodej je neplatný a zaplacené peníze mají být vráceny.⁴⁸ Tento výklad je v souladu s římským pojetím dobré víry, která je tímto chráněna.

7 Omyl ve srovnání s právem v České republice

Omyl je definován v Občanském zákoníku v paragrafu pět set osmdesát tři a tato definice zní: „Jednal-li někdo v omylu o rozhodující okolnosti a byl-li v omyl uveden druhou stranou, je právní jednání neplatné.“⁴⁹ Na rozdíl od římského práva tedy musíme posuzovat okolnosti, za kterých k jednání v omylu došlo. K tomu, aby bylo jednání neplatné, musejí být splněny dvě okolnosti. První okolností je, že se jedná o rozhodující skutečnost. Toto je velice obecná definice a každý si pod tímto pojmem může představit něco jiného. Důležité pro rozlišení rozhodující okolnosti, mimo jiné, také jistě bude i vnitřní motivace kupujícího, tedy za jakým účelem toto jednání vedl a jakého výsledku chtěl dosáhnout. Druhou rozhodnou okolností je to, že jednající musel být uveden v omyl druhou stranou. To bude ve velké části případů velice složitě prokazatelné. Od římského práva se tedy omyl významně liší kvůli této druhé okolnosti, neboť pojetí omylu v římském právu tuto podmínku nevyžadovalo. Tento rozdíl je spojen s ustanovením paragrafu pět set sedmdesát čtyři, „Na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.“⁵⁰

Pokud se jedná o okolnost, která není rozhodující, pak může strana jednající v omylu požadovat náhradu za újmu, která jí tím vznikla.⁵¹ Avšak toto ustanovení bude v praxi velice těžko použitelné, neboť pokud daná skutečnost nebude mít vliv na praktický výsledek jednání, bude nejenom těžké prokázat, že k omylu došlo, ale také se dostáváme do rozporu s ochranou dobré víry.

---

⁴⁸ Dig. 18.1.41.1 „Prodal si my postříbřený stůl, já jsem však myslel, že je stříbrný a ani jeden z nás si to neuvědomil. Prodej je neplatný a peníze i stůl by měly být vráceny.“

⁴⁹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §583

⁵⁰ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §574

⁵¹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §584.1

Závěrečná ustanovení Občanského zákoníku týkající se omylu řeší situaci, kdy byl omyl vyvolán lstí. Pro takové případy je stanovena neplatnost, i pokud se jedná pouze o omyl ve vedlejší okolnosti.⁵² Toto ustanovení se částečně přibližuje římskému pojetí podvodu.

8 Spravedlivá cena

Spravedlivá cena nebyla v římském právu považována za nutnou náležitost k uzavření smlouvy. Vycházelo se z předpokladu, že obě strany kontraktu znají skutečnou cenu věci v daném místě a čase. Z toho důvodu nebylo možné domáhat se neplatnosti kontraktu, nebo doplacení rozdílu. Bylo tedy nutné, aby se obě strany zabývaly hodnotou věci předtím, než kontrakt uzavřely. Do římského práva se prvek spravedlivé ceny dostal z židovského práva za vlády císaře Theodosiána, avšak jeho reálné uplatnění a vymáhání začalo až za císaře Justiniána.

V období před Justiniánem byl tento institut považován za nepřijatelný, neboť neúměrně narušoval smluvní svobodu a byl tedy v rozporu se základními principy římského práva. Na jakou cenu byly ochotny přistoupit, bylo ponecháno na svobodném uvážení smluvních stran. Je považováno za samozřejmé, že kupující chtěl koupit co nejlevněji a prodávající prodat co nejdraž.⁵³ Proto byla stanovena pravidla, která zajišťovala, že na žádnou ze stran nebude vyvíjen nátlak, aby byla nucena uzavřít smlouvu, se kterou nesouhlasí. Pokud však kdokoliv dobrovolně vstoupil do kontraktu, který byl nevýhodný, ať již vědomě tak nevědomě, byl nucen tento kontrakt dodržet pod hrozbou žaloby.

9 Spravedlivá cena ve srovnání s právem v České republice

Jak je uvedeno v kapitole zabývající se spravedlivou cenou v římském právu, v právu České republiky neplatí v otázce ceny úplná smluvní svoboda. Zákon předpokládá jistou míru „spravedlnosti“ při vzájemném plnění.⁵⁴ Tato „spravedlnost“ plnění spočívá v zavedení předpokladu, že plnění obou stran jsou v zásadě stejně hodnotná, nebo se jejich hodnota významně neliší.

Neúměrné zkrácení tedy zavádí jistý předpoklad sdílení informací týkajících se hodnoty předmětu kontraktu. Je tím tedy vyrovnáván rozdíl ve

---

⁵² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §584.2

⁵³ C 4.44.8 „Pro účely odstoupení od prodeje, a prokázání nedostatku dobré víry, není dostačující konstatovat, že předmětná půda byla prodána za méně než polovinu hodnoty, za kterou byla zakoupena.“

⁵⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1793

znalosti předmětu, který může mezi stranami nastat. Na druhou stranu je tímto opatřením zničena základní myšlenka kupujícího a prodávajícího, tedy koupit co nejlevněji, nebo prodat co nejdraž.

Neúměrné zkrácení má samozřejmě své výjimky. Těmito výjimkami jsou nemožnost uplatňovat neúměrné zkrácení při podnikatelské činnosti,⁵⁵ souhlas se zaplacením neúměrné ceny i přesto, že je stranám skutečná hodnota věci známa,⁵⁶ a dále nelze uplatňovat neúměrné zkrácení, pokud strany neznaly v okamžiku uzavření kontraktu skutečnou hodnotu věci.⁵⁷

9.1 Lichva

V porovnání s římským právem, se v institutu lichvy objevuje opatření proti nezkušenosti a lehkomyšlnosti.⁵⁸ Oba tyto případy byly v římském právu považovány za selhání jedné ze smluvních stran a nebyly považovány za důvod k neplatnosti smlouvy.

Všechna tato opatření, která mají směřovat k vyrovnaní hodnoty plnění mezi stranami kontraktu, se na první pohled jeví jako užitečná a potřebná. Při bližším zkoumání následků, z těchto opatření vyplývajících, však nelze nedojít k závěru, že se jedná o opatření, která chrání hloupé před chytrými, neopatrné před opatrnými a neinformované před těmi, co si dali práci se shromažďováním a zkoumáním informací.

10 Odpovědnost prodávajícího za vady

Zimmermann uvádí dvě základní pojetí odpovědnosti za vady v římském právu. Obě tato pojetí řeší situaci, kdy věc, která byla prodána, nesplňuje očekávané předpoklady, nebo nemá očekávané vlastnosti. Jsou jimi odpovědnost na základě dobré víry a odpovědnost vyplývající z Ediktu kurulských edílů.⁵⁹ Rozdíl mezi těmito pojetími připomíná rozdíl mezi přirozeným právem v dobré víře a pozitivním právem v Ediktu.

10.1 Řešení v Ediktu kurulských edílů

Úřad edílů vznikl v pozdním období římské republiky společně s úřady konzula a prétora. Neměli generální pravomoc ve všech oblastech, ale jejich

---

⁵⁵ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1797

⁵⁶ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1794

⁵⁷ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1793

⁵⁸ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1796

⁵⁹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 328/329

úkolem bylo odpovídat na otázky v soukromých záležitostech a dále také publikovat Edikty zabývající se různými regulacemi běžného života.⁶⁰ Řešení v Ediktu kurulských edilů spočívalo v principu zákonné ochrany kupujícího, tím že mu byla stanovena šestiměsíční záruční doba na zboží vyjmenované v Ediktu.⁶¹ Tato doba je velice podobná současné šestiměsíční zákonné lhůtě pro vytknutí vady plnění.⁶² Edikt se zabýval ochranou kupujícího při koupi otroků. Prodávající měl povinnost oznámit všechny vady, které otrok měl, a to ještě předtím než byl dohodnut prodej.⁶³ Vadami z plnění byly rozuměny jak vady fyzické, tedy poškození věci, která má být předmětem kontraktu, tak vady další, které mohly užívání věci ovlivnit. Takovými vadami mohly být vady právní, nebo vada vedoucí k nemožnosti věc užívat, například vyvlastnění věci.⁶⁴ Pokud by se tato vada projevila až po uzavření dohody, avšak ještě před dodáním, mohl kupující od obchodu odstoupit. Pokud se vada objevila až po dodání, musel prodávající

---

⁶⁰ LINTOTT, A. The constitution of the Roman Republic. New York: Clarendon Press, 1999. ISBN 0198150687. Str.130

⁶¹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 329

⁶² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §1921

⁶³ Dig. 21.1.1.1 „Edilové říkají: "Ti, kteří prodávají otroky, by měli informovat odběratele, pokud mají nějaké nemoci nebo vady, pokud mají ve zvyku utíkat, nebo se procházet, nebo nebyly uvolněni z odpovědnosti za škody, které páchali. Všechny tyto věci musí být veřejně prohlášeny v té době, kdy jsou otroci prodáváni. Pokud je otrok prodáván v rozporu s tímto ustanovením, nebo v rozporu s tím, co bylo řečeno a slíbeno v době, kdy se prodej uskutečnil, tak kupující a všichni účastníci by měli být odškodněni na účet prodávajícího, přimějeme dodavatele k zpětnému odběru uvedeného otroka. Je-li však po prodeji a dodání, hodnota otrok musí být zmenšena; nebo tam kde by otrokyně měla dítě po prodeji, nebo v případě, že některý přistoupení byly provedeny na majetku vyrůstající z prodeje, nebo v případě, že kupující získal jakýkoli zisk z uvedeného majetku, musí obnovit celý obchod. Navíc, pokud on sám přidal něco k majetku, může chtít od dodavatele náhradu i za to. Opět platí, že v případě, že otrok se dopustil protiprávního jednání a byl mu uložen trest smrti, pokud se dopustí jakéhokoli činu proti životu někoho, nebo pokud byl zaveden do arény za účelem boje proti divokým zvířatům; Všechny tyto věci je třeba konstatovat, v okamžiku prodeje; v těchto případech budeme požadovat uvedení do předchozího stavu. Dále budeme také konat tak, aby bylo prokázáno, že vědomě a v rozporu s dobrou vírou, prodává se. ""

⁶⁴ Dig. 21.1.1.1 „Edilové říkají: "Ti, kteří prodávají otroky, by měli informovat odběratele, pokud mají nějaké nemoci nebo vady, pokud mají ve zvyku utíkat, nebo se procházet, nebo nebyly uvolněni z odpovědnosti za škody, které páchali. Všechny tyto věci musí být veřejně prohlášeny v té době, kdy jsou otroci prodáváni. Pokud je otrok prodáván v rozporu s tímto ustanovením, nebo v rozporu s tím, co bylo řečeno a slíbeno v době, kdy se prodej uskutečnil, tak kupující a všichni účastníci by měli být odškodněni na účet prodávajícího, přimějeme dodavatele k zpětnému odběru uvedeného otroka. Je-li však po prodeji a dodání, hodnota otrok musí být zmenšena; nebo tam kde by otrokyně měla dítě po prodeji, nebo v případě, že některý přistoupení byly provedeny na majetku vyrůstající z prodeje, nebo v případě, že kupující získal jakýkoli zisk z uvedeného majetku, musí obnovit celý obchod. Navíc, pokud on sám přidal něco k majetku, může chtít od dodavatele náhradu i za to. Opět platí, že v případě, že otrok se dopustil protiprávního jednání a byl mu uložen trest smrti, pokud se dopustí jakéhokoli činu proti životu někoho, nebo pokud byl zaveden do arény za účelem boje proti divokým zvířatům; Všechny tyto věci je třeba konstatovat, v okamžiku prodeje; v těchto případech budeme požadovat uvedení do předchozího stavu. Dále budeme také konat tak, aby bylo prokázáno, že vědomě a v rozporu s dobrou vírou, prodává se. ""

doplatit rozdíl v ceně, který byl touto vadou způsoben.⁶⁵ Zajímavé je, že nebyl činěn rozdíl mezi tím, kdy kupující koupil vadnou věc z neznalosti nebo nerozvážnosti a tím, kdy mu tuto skutečnost prodávající zatajil nebo ho přesvědčil, že věc takovou vadu nemá.⁶⁶ Za vadu věci se nepovažovalo běžné opotřebení způsobené standartním užíváním věci,⁶⁷ neboť mohla vzniknout až po zakoupení. Za vadu se však považuje i dočasný stav věci, neboť řádnost plnění byla zkoumána k okamžiku předání, nikoli do budoucna.⁶⁸ S úpadkem moci edilů však takováto ochrana přestávala být účinná, protože se stávala nevyzpytatelnou.⁶⁹

10.2 Odpovědnost na základě dobré víry

Odpovědnost na základě dobré víry spočívala v předpokladu, že je prodávající povinen seznámit kupujícího se všemi podstatnými náležitostmi a charakteristikami prodávané věci, tak aby se prodávající mohl informovaně rozhodnout o tom, zda si věc koupí nebo ne. Nejdříve byl tedy kupující chráněn pouze před vadami, o kterých prodávající věděl, nebo vědět musel. Později se tato myšlenka rozšířila natolik, že prodávající odpovídal za veškeré vady zboží, a to

---

⁶⁵ Dig. 21.1.1.1 „Edilové říkají: "Ti, kteří prodávají otroky, by měli informovat odběratele, pokud mají nějaké nemoci nebo vady, pokud mají ve zvyku utíkat, nebo se procházet, nebo nebyly uvolněni z odpovědnosti za škody, které páchali. Všechny tyto věci musí být veřejně prohlášeny v té době, kdy jsou otroci prodáváni. Pokud je otrok prodáván v rozporu s tímto ustanovením, nebo v rozporu s tím, co bylo řečeno a slíbeno v době, kdy se prodej uskutečnil, tak kupující a všichni účastníci by měli býti odškodněni na účet prodávajícího, přimějeme dodavatele k zpětnému odběru uvedeného otroka. Je-li však po prodeji a dodání, hodnota otrok musí být zmenšena; nebo tam kde by otrokyně měla dítě po prodeji, nebo v případě, že některý přistoupení byly provedeny na majetku vyrůstající z prodeje, nebo v případě, že kupující získal jakýkoli zisk z uvedeného majetku, musí obnovit celý obchod. Navíc, pokud on sám přidal něco k majetku, může chtít od dodavatele náhradu i za to. Opět platí, že v případě, že otrok se dopustil protiprávního jednání a byl mu uloženo trest smrti, pokud se dopustí jakéhokoli činu proti životu někoho, nebo pokud byl zaveden do arény za účelem boje proti divokým zvířatům; Všechny tyto věci je třeba konstatovat, v okamžiku prodeje; v těchto případech budeme požadovat uvedení do předchozího stavu. Dále budeme také konat tak, aby bylo prokázáno, že vědomě a v rozporu s dobrou vírou, prodává se.“

⁶⁶ Dig. 21.1.1.2 „Důvodem pro vydání tohoto dekretu bylo zabránit podvodům prodejců a poskytnout ochranu pro takové kupující, kteří byli oklamáni prodávajícím. Musíme však pochopit, že prodávající, i když nevěděl o těch věcech, které byli edili nařizeny, je musí dodržovat a budou i nadále odpovědní; a to není nespravedlivé, pro dodavatele je snadné získat znalosti o těchto věcech, a nečiní žádný rozdíl pro kupujícího, proč je podveden, ať už prostřednictvím neznalosti, nebo mazaného dodavatele.“

⁶⁷ Dig. 21.1.1.6 „Pokud je vada nebo onemocnění zjevné, pak se na to Edikt nevztahuje, neboť ten má za úkol bránit podvodům“

⁶⁸ Dig. 21.1.6 „Pomponius řekl velice jasně, že Edikt se vztahuje nejen na chronické choroby, ale i na ty dočasné.“

⁶⁹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 330

jak za ty, o kterých věděl, tak i za ty, o kterých nevěděl.⁷⁰ Byl však velký rozdíl mezi tím, zda o vadě věděl nebo ne. Pokud se kupujícímu podařilo prokázat, že mu prodávající vadu zatajil, byl prodávající povinen kromě přiměřené slevy, poskytnout také náhradu újmy, která tím byla prodávajícímu způsobena.⁷¹

11 Dolus

Podvod je v římském právu definován takto:

„Servius definuje „podvodný úmysl“ jako schéma za účelem oklamání protistrany tím, že jednu věc předstírá a druhou udělá. Labeo však říká, že je možné, aby byl podvod spáchán bez předstírání tak, že do jednání vnese příliš ostatního a tedy není potřeba, aby jednu věc předstíral a druhou dělal, a to tím že chrání své vlastní zájmy nebo zájmy druhých, a činí to takovým způsobem, který neumožní rozlišení. Jeho definice je tedy: machinace pro účel obcházení, podvádění, nebo podobný. Labeova definice je správná.“⁷²

Podvodem tedy bylo rozuměno jakékoliv klamavé jednání, díky kterému získala jedna strana neopodstatněný prospěch na úkor druhé strany. Pro zjištění, zda se strana podvodu dopustila nebo ne, bylo velice důležité, aby se prokázalo podvodné jednání.⁷³ Podvod byl považován za čin úmyslný. Pokud tedy jedna strana žalovala pro podvod, musela prokázat nejenom to, že se skutečně druhá strana obohatila a že se dopustila takového jednání, které ji mohlo uvést v omyl, ale také to, že takové jednání druhá strana činila úmyslně a za účelem podvodu. Pokud se toto podařilo prokázat, mohla žalující strana požadovat čtyřnásobek ceny prodávané věci.⁷⁴ Kromě toho, že musel v případě prokázání viny zaplatit

---

⁷⁰ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 330

Dig. 18.1.4 „Koupí se rozumí i to, pokud jde o svobodného, náboženský předmět, nebo posvátnou věc, u kterých není prodej možný, pokud to kupující nevěděl.“

⁷¹ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 320

⁷² Dig. 4.3.1.2, „Servius definuje „podvodný úmysl“, jako schéma za účelem oklamání protistrany tím, že jednu věc předstírá a druhou udělá. Labeo však říká, že je možné, aby byl podvod spáchán bez předstírání tak, že do jednání vnese příliš ostatního a tedy není potřeba, aby jednu věc předstíral a druhou dělal a to tím že chrání své vlastní zájmy, nebo zájmy druhých čímž takovým způsobem, který neumožní rozlišení. Jeho definice je tedy: machinace pro účel obcházení, podvádění, nebo podobný. Labeova definice je správná.“

⁷³ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 663

⁷⁴ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.28

odsouzený značnou částku, stával se bezecným⁷⁵, což značně poznamenalo jeho pozici ve společnosti.

Strany byly tedy chráněny před úmyslným jednáním protistrany, které mělo vést k neoprávněnému obohacení.

12 Podvod ve srovnání se současným právem

Definice podvodu v současném právu je velice podobná definici užití v právu římském. Tedy: „Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou...“.⁷⁶ Dalšími speciálními kategoriemi podvodu, které římské právo neznalo, jsou pojistný, dotační a úvěrový podvod.⁷⁷ Tyto kategorie chápalo římské právo jako součást podvodu, avšak v dnešní době je nutné tyto druhy podvodu rozlišovat, zejména s ohledem na jejich rozdílnou společenskou škodlivost a jejich provedení.

V současném právu v České republice je podvod trestným činem. Z toho vyplývá hlavní rozdíl v ochraně stran oproti římskému právu, protože podvedený již nemusí prokazovat podvod a tuto činnost za něj přebírá stát. Lze tedy říci, že soukromoprávní prvek, náhrada škody, je zde díky trestnímu řízení odsunut na vedlejší místo a společensky významnější roli zde dostává právě potrestání pachatele v trestním řízení. Kromě náhrady škody, která byla podvodem způsobena, je tedy hlavní sankcí pro pachatele veřejnoprávní postih, ve formě trestněprávního postihu. Ten může mít různou formu, která se odvíjí od výše škody a způsobu provedení trestného činu. Trest lze uložit v rozsahu od zákazu činnosti, přes majetkový postih, až po nepodmíněný trest odnětí svobody, v nejzávažnějších případech, až desetiletý.⁷⁸ Sankce se dají, s ohledem na rozsah provinění, různými způsoby kombinovat.

Poškozený tak na rozdíl od římského práva nezíská při odsouzení pachatele zisk, ale jen náhradu škody, která mu byla jednáním odsouzeného způsobena. Sankcí za tento čin tak není velká finanční ztráta, ale veřejnoprávní postih, který má pro pachatele následky po zbytek života. Stejně jako v římském právu i dnes dochází k období trestu ztráty cti. Ten není v současnosti trestem

⁷⁵ HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6 Str.28

⁷⁶ Zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník - §209.1

⁷⁷ Zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník - §210,211,212

⁷⁸ Zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník - §209

zákonným, ale je praktikován veřejností, která na pachatele hledí jako na pachatele trestného činu a tento pohled se pachateli jen těžko mění.

Dalším důležitým následkem je ztráta možnosti výkonu jistých povolání, jako je policista⁷⁹, voják z povolání⁸⁰ nebo soudce⁸¹. Z právního hlediska se zákaz výkonu povolání vztahuje zpravidla pouze na profese spojené s výkonem veřejné moci a povoláním souvisejícím se spácháním tohoto trestného činu, avšak ve skutečnosti má pachatel ztížený přístup k zaměstnání jako celku, jelikož není mnoho zaměstnavatelů, kteří by chtěli zaměstnávat trestané osoby. Kromě zaměstnání je pak pachateli také omezena možnost být podnikatelem⁸².

13 *Emptio venditio*

Emptio venditio neboli kupní smlouva byl jeden z nejzákladnějších a nejrozšířenějších smluvních vztahů v římském právu.⁸³ Tento institut, tak jak v římském právu vznikl, lze považovat za největší a nejrozsáhlejší přínos římského práva právu současnému, neboť je ve více či méně pozměněné formě užíván nejen v zemích hlásících se k římské právní tradici, ale i v zemích užívajících anglo-americké právo.⁸⁴

Jedná se o kontrakt, který je založen čistě na shodě projevu vůle dvou nebo více stran.⁸⁵ Základními aspekty této smlouvy byla shoda stran na tom, co je předmětem prodeje a jaká je cena.⁸⁶ Jednalo se tedy o závazek jedné strany převést vlastnické právo k věci a tuto věc předat a závazek druhé strany zaplatit dohodnutou kupní cenu.⁸⁷ K tomu říká *Gaius* „Koupě a prodej jsou hotovy,

---

⁷⁹ Zákon 361/2003 Sb. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů - §13.1c

⁸⁰ Zákon 221/1999 Sb. O vojácích z povolání - § 3.1c

⁸¹ Zákon 3/2002 Sb. O soudech a soudcích - §60.1

⁸² Zákon 455/1991 Sb. O živnostenském podnikání - §6

⁸³ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 231

⁸⁴ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 231

⁸⁵ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 231

⁸⁶ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 323

⁸⁷ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 323

SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 309

jakmile je dohodnuta cena, i přes to, že žádné peníze ještě nebyly zaplacený a ani nebyla předána záloha. Pokud záloha předána byla, je to pouze důkaz dohody o koupi a prodeji.⁸⁸ Velkou výhodou, kterou institut *Emptio venditio* přinesl, byla jeho bezformálnost, absence nutnosti svědků a úředníků a přítomnosti osob uzavírajících kupní smlouvu na stejném místě, ale hlavně aspekt toho, že nebylo potřeba věc ihned předat a zaplatit.⁸⁹

Jedním z prvních problémů, který se objevil a na který nebyl jednotný názor, bylo, zda lze koupí rozumět pouze směnu věci za peníze, nebo zda může být v rámci koupě směněna i věc za věc.⁹⁰ Názor Právní školy Prokuliánů byl takový, že je nutné, aby koupě byla vždy směna věci za peníze, neboť pouze tak lze rozlišit kupujícího a prodávajícího.⁹¹ Toto rozlišení je klíčové pro ochranu smluvních stran, protože se od něj odvíjí různá ochrana a různé postavení ve sporu. Stanovisko Právní školy Sabiniánů, tedy jejího hlavního představitele *Caelia Sabinuse*, bylo takové, že koupě může být i směnou věci za věc, jelikož prodávajícího a kupujícího lze odlišit podle toho, kdo nabídku přednesl jako první a je tedy prodávajícím.⁹² *Gaius* se ve svých institucích přiklonil k názoru Prokuliánů⁹³ a tento převažující názor byl nakonec převzat i Justiniánem.⁹⁴

---

⁸⁸ Gaius 3, 139 „Koupě a prodej jsou hotovy, jakmile je dohodnuta cena, i přes to že žádné peníze ještě nebyly zaplacený a ani nebyla předána záloha. Pokud záloha předána byla, je to pouze důkaz dohody o koupi a prodeji.“

⁸⁹ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 231

DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 323

⁹⁰ BIRKS, Peter a Eric DESCHEEMAERKER. *The Roman law of obligations: the collected papers of Peter Birks*. First edition. xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-1927-2. Str. 67

⁹¹ BIRKS, Peter a Eric DESCHEEMAERKER. *The Roman law of obligations: the collected papers of Peter Birks*. First edition. xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-1927-2. Str. 68

DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 322

⁹² BIRKS, Peter a Eric DESCHEEMAERKER. *The Roman law of obligations: the collected papers of Peter Birks*. First edition. xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-1927-2. Str. 67

⁹³ Gaius 3, 141

⁹⁴ Dig. 18.1.1 „Původ nákupu a prodeje je odvozen z trhu, dříve peněz nebylo známo, a nebylo jméno pro směnu nebo cenu čehokoliv, ale každý, kdo v souladu s požadavky doby a okolností vyměnil předmětů, které byly k ničemu mu za jiné věci, které mu byly potřebné; avšak často se stávalo, že to, čeho má jeden nadbytek, další postrádá. Ale z toho důvodu, že ne vždy se snadno stalo, že když jste měli, co jsem chtěl, nebo na druhou stranu, já jsem měl co jste byli ochotni přijmout, byla vybrána látka jenž má veřejnou a trvalou hodnotu, svou uniformitou jako prostředek směny, překonal obtíže vyplývající z výměnného obchodu, a tato látka poté, co byli vytvořeni orgány veřejné správy, zastoupila vlastnictví, ani ne tak z důvodu samotného materiálu, jeho hodnotou a oba články byly již určeny, ale jeden z nich byl nazýván cena straně druhé.“

Kvůli tomu, že k předání věci nemuselo dojít ihned při uzavření kontraktu a strany nemusely být na stejném místě, mohlo dojít k situaci, kdy jedna ze stran prodávala věc, která neexistovala. V takovém případě poskytoval stát ochranu, aby nemohlo dojít k tomu, že jedna strana byla nucena plnit bez toho, aby měla nárok na protiplnění.⁹⁵ Základním pravidlem tedy bylo, že pokud byla prodána věc, která neexistovala, kontrakt byl nicotný.⁹⁶ Tedy „*Impossibilium nulla obligatio est*“⁹⁷

Z tohoto pravidla byly ovšem vymezeny výjimky. Těmito výjimkami byly *Emptio rei speratae* a *Emptio spei*.⁹⁸ V překladu nákup očekávané věci a nákup naděje. Nákup očekávané věci znamenal například nákup oliv nebo hroznů předtím, než dozrály. Za nákup naděje byl považován třeba nákup úlovku ryb, předtím, než loď vyjela na moře.⁹⁹ V obou případech musel kupující podstoupit riziko velké ztráty. Cena byla v takových případech nižší, než byla hodnota očekávaného zboží. Kupující musel zvažovat proporcionalitu mezi možnou ztrátou a možným ziskem. Pokud ovšem obchod dopadl pro kupujícího dobře, pak zisk v takovýchto obchodech značně přesahoval zisk obvyklý.

Z výše zmíněného vyplývá, že v kontraktu *Emptio venditio* byly za běžného stavu obě strany chráněny stejně. Byl kladen důraz na to, aby strany dodržely dohodu, kterou společně uzavřely. Vzhledem k tomu, že se často jednalo o kontrakt prováděný na dálku, například byl dohodnut pomocí dopisu, tak si strana kupujícího nemohla zkontrolovat zboží. Bylo tedy necháno na její obezřetnosti, aby bylo zboží ve smlouvě definováno co nejpřesněji, a to jak do kvality, tak i do dalších parametrů.

---

⁹⁵ Dig. 18.1.8 „Ani nákup, ani prodej se nemohou konat bez majetku, který může být prodán; Nicméně plodiny a přírůstek skotu může být předmětem prodeje a když se nový skot narodí je prodej hotov, neboť je zřejmé co je předmětem. Pokud však prodávající ví že žádný přírůstek nebude, pak může být prodávající žalován.“

⁹⁶ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 240

⁹⁷ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 241

⁹⁸ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 245

⁹⁹ Dig 18.1.8.1 „Prodej může být uzavřen i přesto že není majetku, jako například pokud záleží na náhodě, která nastane. Například pokud jsou předmětem ryby nebo ptáci, kteří ještě nebyli chyceni, nebo peníze které mají být dány lidem. Taková smlouva je platná, neboť souvisí s očekáváním. Pokud jsou předmětem peníze, které měly být dány lidem a kupující je nezískal, nebude vyplývat z nákupu žádná povinnost, neboť tak to bylo domluveno.“

Strany byly chráněny pouze tím, že muselo dojít k předání dohodnuté věci a peněz podle smlouvy.¹⁰⁰ Nešlo tedy uzavírat obchod s vědomím, že věc, kterou prodávám, je ohrožena na existenci například tím, že by se zkazila, než ji předám, nebo tím, že by byla zničena.

U nákupu očekávané věci nebo nákupu naděje je ochrana kupujícího ještě menší než v základním typu *Emptio venditio*. Na tyto typy koupě bylo pohlíženo jako na jistý druh obchodní spekulace. Prodávající zde měl jistotu, že dostane zaplacen, avšak méně než byla očekávaná hodnota prodávané věci. Kupující ovšem neměl jistotu žádnou, neboť nesl veškerá rizika s předmětem koupě spojená. Bylo tedy možné, aby kupující dosáhl velkého zisku tím, že zaplatil méně za více zboží. To bylo ovšem vykoupeno rizikem velké ztráty, k níž mohlo dojít na základě skutečností, které nelze ovlivnit. Těmito skutečnostmi mohlo být například sucho, bouře nebo škůdci. Jednalo se o první zakotvení spekulativního obchodu.¹⁰¹

14 Převod vlastnictví

Okamžik převodu vlastnictví se v římském právu postupně vyvíjel. Římané znali tři základní typy převodu vlastnictví. *Mancipatio*, *in iure cessio* a *traditio*. Okamžik převodu vlastnictví je důležitý zejména pro situace, ve kterých došlo k nějaké nepředvídané události, jako jsou například poškození, zničení nebo odcizení předmětu koupě. Dalším specifickým případem mohla být situace, kdy došlo k nesolventnosti kupujícího a bylo nutné zjistit, zda je daný předmět koupě již v jeho vlastnictví přestože za něj nezaplatil, či zda zůstal ve vlastnictví prodávajícího.

V římském právu byl pro převod vlastnictví důležitý titul a okamžik předání věci.¹⁰² V předklasickém období docházelo k převodu v okamžiku ujednání koupě, neboť v ten samý okamžik muselo dojít i k zaplacení smluvené částky a k předání věci.¹⁰³ V institucích¹⁰⁴ je rozebráno několik možností, kdy může dojít

---

¹⁰⁰ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 310

¹⁰¹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 324

¹⁰² ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 272

¹⁰³ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 275

k převedení vlastnictví. První možností je spojení přechodu se zaplacením kupní ceny, tedy kupující se stává vlastníkem teprve tehdy, kdy zaplatil kupní cenu, a to i přesto, že držba k věci mu mohla vzniknout dříve nebo později. Další možností je změna v okamžiku vzniku držby. Do této situace se kupující dostane, pokud prodávající přijme slib, nebo se za kupujícího někdo zaručí, nebo pokud se jedná o koupi na dluh.¹⁰⁵

15 Přechod rizika

Moment přechodu rizika za zničení nebo poškození, které s sebou převod věci nese, je důležitým ustanovením. Vymezuje, kdo ponese následky za snížení hodnoty věci. Tedy dokdy nese za stav věci odpovědnost prodávající a odkdy již kupující. Názor na přechod rizika se v římském právu postupně vyvíjel ve prospěch kupujícího. Postavení kupujícího bylo na počátku velice nevýhodné, jelikož nesl veškeré následky vzniklé z poškození nebo zničení zboží.¹⁰⁶ Později dochází k postupnému nabourávání základního pravidla „odpovědnost nese vlastník“.¹⁰⁷

Přechod odpovědnosti v pozdějším období závisel na tom, zda se jednalo o věc určenou druhově nebo individuálně. Pokud šlo o věc určenou druhově, postupovalo se tak, že prodávající odpovídal za věc až do chvíle, než došlo k jejímu oddělení.¹⁰⁸ Ovšem někdy ani samotné oddělení nemohlo být považováno za okamžik přechodu rizika. Pokud k oddělení došlo za účasti kupujícího proto, aby došlo ke kontrole zboží před předáním, pak až do předání

---

¹⁰⁴ Inst. II.1.41 „Vlastnictví je převedeno, pokud je zde motiv, například dar, věno nebo jiný. Pokud jde o prodej, pak bude vlastnictví převedeno teprve zaplacením, nebo jiným uspokojením prodávajícího, třeba zárukou nebo slibem. Toto pravidlo je stanoveno v Zákonu dvanácti desek a je správné pro všechny národy, je to přirozené právo. Avšak pokud jde o prodej na úvěr převod proběhne stejně jako předání věci.“

¹⁰⁵ Inst. II.1.41 „Vlastnictví je převedeno, pokud je zde motiv, například dar, věno nebo jiný. Pokud jde o prodej, pak bude vlastnictví převedeno teprve zaplacením, nebo jiným uspokojením prodávajícího, třeba zárukou nebo slibem. Toto pravidlo je stanoveno v Zákonu dvanácti desek a je správné pro všechny národy, je to přirozené právo. Avšak pokud jde o prodej na úvěr převod proběhne stejně jako předání věci.“

¹⁰⁶ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 290

¹⁰⁷ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 327

¹⁰⁸ Dig. 18.6.1.1 „Prodávající je odpovědný za úschovu vína dokud ho neodměří kupujícímu, neboť do té doby není předmětem prodeje. Poté co ho odměří, přechází riziko na kupujícího. Rizika se také zbaví tím, že ho prodá ve sklenicích nebo sudech.“

zůstává riziko na straně prodávajícího.¹⁰⁹ Lze tedy dojít k tomu, že poté, co byl obchod uzavřen, a do té doby, než bylo zboží předáno, je prodávající v postavení vypůjčitele.¹¹⁰

Pokud se jednalo o věc určenou individuálně, byla odpovědnost obecně na straně kupujícího. Jestliže došlo k poškození věci na základě vyšší moci předtím, než byla dodána kupujícímu, pak nesl následky tohoto poškození kupující. To platilo i tehdy, bylo-li toto poškození způsobeno před uzavřením smlouvy a prodávající o něm nevěděl.¹¹¹ Prodávající se o věc musel starat s dostatečnou opatrností, dalo by se říci s péčí řádného hospodáře. Pokud tuto náležitou péči o věc prokázal, nemohl být odpovědný za její zničení nebo poškození a prodávající musel zaplatit smluvní cenu i přesto, že na oplátku nedostal nic.¹¹²

Lze tedy říci, že převod vlastnictví a přechod rizika je v římském právu komplexní problém. Římští právníci nenašli za doby svého působení jednotné řešení, proto můžeme nalézt více názorů, a to jak na převod vlastnictví, tak na přechod rizika, které jsou mnohdy vzájemně v opozici. Základním právním předpisem, který se touto problematikou zabývá, je Zákon dvanácti desek. Tento zákon ovšem byl v pozdějších obdobích Říma zastaralý a platil pouze vzhledem k římské úctě k tradici. Proto se později začínají objevovat různé interpretace jeho ustanovení. V době největšího rozmachu římského práva se autorita jeho ustanovení vytrácí téměř definitivně. S jednotným řešením problému přichází až Justinián, který se po vzoru většiny římských právníků přiklonil více na stranu, která tvrdila, že odpovědnost náleží obvykle kupujícímu a jen za výjimečných okolností prodávajícímu.

---

¹⁰⁹ Dig. 18.6.1.2 „V případě že sud byl uzavřen kupujícím, Trebatius říká, že je považován za dodaný. Labeo však nesouhlasí, protože je obvyklé víno uzavřít aby nemohlo být měněno, spíše, než aby bylo považováno za dodané.“

¹¹⁰ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 287

¹¹¹ Dig. 18.6.9 „Pokud mezi prohlídkou a prodejem jsou z půdy větrem vyrvány stromy, je otázkou zda mají být také dodány kupujícímu? Odpověď je, že ne. Neboť přestaly být součástí půdy předtím, než došlo k prodeji. Pokud ovšem prodávající o této situaci věděl a neřekl to, bude odpovědný do výše poškozeného zájmu kupujícího, pokud z prodeje sejde.“

¹¹² Dig. 18.6.11 „Pokud shoří prodaný dům, kde oheň nemohl vzniknout sám, co říká právo? Odpovědí je, že požár nemusel nikdo zavinit, ani otroci ani jiné osoby v domácnosti pak nebude pán domu na vině. Proto, pokud prodávající vynaložil obvyklou péči o dům, pak za požár neodpovídá.“

16 Srovnání koupě se současným právem

Největším rozdílem, který platí v současném právu, je ujednání o ceně. Pokud v římském právu nebyla dohodnuta cena ani způsob jejího určení, bylo to považováno za závažnou překážku a kontrakt nemohl vzniknout. V současném právu je možné ujednat kupní smlouvu i bez dohodnuté kupní ceny. V takovém případě ji pak zákon stanoví jako cenu obvyklou v daném místě a čase.¹¹³ Kromě drobných rozdílů jsou obecná ustanovení o koupi movité věci obdobná jako ustanovení práva římského. Velký rozdíl je ovšem při koupi věcí zapisovaných do veřejného seznamu. Již z podstaty věci, Římané neměli nejmenší představu o pojmu veřejného seznamu, tak jak ho známe dnes my. V současnosti v takovém případě nelze ujednat převod vlastnického práva, neboť je pevně přimknut na změnu zápisu v tomto veřejném seznamu. Toto ustanovení o nemovitých věcech a movitých věcech zapisovaných do veřejného seznamu platí obdobně i u směny. Ta se od směny v římském právu nijak výrazně neodlišuje.

Velkým rozdílem, který dnes najdeme ve velkém množství smluv, je ochrana spotřebitele. Ve spotřebitelském vztahu je jedna strana povinna poskytovat jistou garanci a služby, které by sama poskytnout nechtěla. Vzhledem k tomu, že je na spotřebitele pohlíženo jako na slabší stranu, jsou tato pravidla určena na jeho ochranu, jelikož ve většině případů nemá takové časové a finanční možnosti jako podnikatel, se kterým smlouvu uzavírá. Tento typ ochrany není z mého pohledu vhodný, neboť vede u spotřebitelů k nepozornosti i v právních jednáních, ve kterých žádná nadstandardní ochrana poskytována není.

17 *Mutuum*

Mutuum neboli zápůjčka, doslova „vzájemný“, je převedení druhově určené věci s příslibem vrácení stejného množství téže věci v budoucnu. Zápůjčka je vždy bezplatná, nelze z ní tedy mít prospěch. Zápůjčka je jediný reálný kontrakt, který definoval *Gaius* ve svých institucích.

„Obligace doručením majetku je kontraktem, například v případě půjčky pro spotřebování. Obecně toto přichází s věcmi, které jsou popsány hmotností, počtem nebo mírou, jako jsou peníze, víno, olej, obilí, bronz, stříbro a zlato. Majetek tohoto druhu převádíme podle počtu, míry nebo váhy s porozuměním, že bude patřit tomu, kdo ho dostane a že ve stejném nebo jiném čase, jinou věc, ale

---

¹¹³ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2085.2

stejného druhu, mi bude vrácena. A proto se takováto obligace jmenuje *mutuum*, protože to, co ti bylo dáno ode mě, se stalo tvým.“¹¹⁴

Při zápůjčce platí jednoduché pojetí odpovědnosti. Protože dochází k převodu vlastnictví,¹¹⁵ je zde uplatněna zásada, že odpovědnost nese vlastník.¹¹⁶ Bylo tedy možné, aby vznikl pouze jediný typ sporu. Tím bylo nevrácení zapůjčeného. Pokud ten komu bylo zapůjčeno zápůjčku nevrátil, byla zde žaloba *actio certae creditae pecuniae* pro vymožení peněz a žaloba *actio certae rei* pro vymožení jiné věci.¹¹⁷

17.1 Úrok

Zápůjčka byla za období římské říše bezplatná a v rámci smlouvy o zápůjčce nebylo možné sjednat úroky. I pokud by si strany úroky sjednaly, nebylo by k této dohodě při řešení případného sporu přihlíženo a muselo by být vráceno stejné množství, jako bylo půjčeno.¹¹⁸ Výjimkou je, pokud by byl úrok záporný, v takovém případě by byla smlouva platná a bylo by nutné vrátit pouze nižší množství.¹¹⁹

I pokud byl úrok sjednán mimo smlouvu o zápůjčce, byla stanovena různá omezení jeho výše. Již zákoník dvanácti desek omezoval úrok na jednu dvanáctinu. Ovšem není jasné, co bylo touto jednou dvanáctinou myšleno, neboť nevíme, zda to byla částka měsíční, nebo roční a pokud byla roční, zda byla pro rok dlouhý deset nebo dvanáct měsíců.¹²⁰

Výše maximálního úroku se poté několikrát měnila. Významná změna nastala v roce 88 před naším letopočtem, kdy *Sulla* stanovil úrok na dvanáct procent ročně. Tento úrok byl poté snížen na šest procent. Výše vydržela až do

---

¹¹⁴ Gaius III.90

¹¹⁵ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 291

¹¹⁶ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 154

¹¹⁷ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 334

¹¹⁸ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 155

¹¹⁹ Dig. 2.14.17 „Pokud dám deset Aureí a vy se zavázete vrátit dvacet, máte povinnost vrátit pouze deset, protože nikdo nemůže dlužit více, než dostal.“

¹²⁰ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 166

období Justiniána¹²¹, který provedl pouze drobnou změnu, a to tu, že snížil maximální úrok pro senátory na čtyři procenta.¹²² V případě neplacení se úrok vymáhal nezávisle na výpůjčce.

Zápůjčka v právní praxi nefungovala tak jak byla původně zamýšlena, tedy jako typ nezištné pomoci. Fungovala spíše jako typ podnikání, kdy bylo nutné platit sjednaný úrok. Reálná situace byla však ještě odlišnější, než jak s ní právo počítalo. Přestože úroky vyšší než stanovené nešlo vymáhat oficiální cestou, byly tyto vyšší úroky běžně stanovovány a v případě „dlužníkov“ odporu vymáhány často nelegálně. Lze tedy říci, že jistou motivací k zaplacení úroku byl spíše strach než zákon. Nutné je také dodat, že omezení výše úroku se nevztahovalo na židovské obyvatelstvo.¹²³

18 Srovnání zápůjčky se současným právem

V pojetí zápůjčky najdeme dnes velký rozdíl oproti římskoprávní úpravě. Tímto rozdílem je možnost sjednání úroku přímo ve stejném kontraktu jako sjednání zápůjčky.¹²⁴ Tento prvek činí z poskytování zápůjčky výdělečnou činnost. Je tím tedy nabouráno římské pojetí zápůjčky jako obdoby výpůjčky, kde je poskytována druhově určená věc s primárním úmyslem pomoci jinému bez zájmu na zisku.

Pojetí úroku je odlišné u peněžitého a nepeněžitého plnění. Při peněžitém plnění lze sjednat klasickou úrokovou sazbu. Při nepeněžitém plnění sjednáváme navrácení většího množství, nebo lepší jakosti.¹²⁵

Další odlišností je doba splatnosti zápůjčky, pokud nebyla sjednána ve smlouvě. Tato doba splatnosti činí šest měsíců od výpovědi. Není třeba se tak domáhat určení doby soudně.¹²⁶

---

¹²¹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 338

¹²² ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 168

¹²³ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 172

¹²⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2392

¹²⁵ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2392

¹²⁶ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2393

19 *Commodatum*

Commodatum, neboli výpůjčka, znamenalo bezplatné půjčení individuálně určené věci za účelem jejího užití tím, komu byla věc předána. U výpůjčky nedocházelo k převodu vlastnického práva, ten komu bylo vypůjčeno, získával pouze právo držby. Držba byla řádná a poctivá nikoliv však pravá, neboť bylo jasné, že ten kdo vypůjčil danou věc, neměl v úmyslu převést vlastnické právo. Z toho důvodu nemohlo dojít k vydržení. Vzhledem k tomu, že nepřechází vlastnické právo, je nabyvatel po uplynutí sjednané lhůty povinen vrátit tu samou věc, která mu byla vypůjčena.¹²⁷ Z výše uvedeného lze tedy dovodit, že předmětem výpůjčky mohla být pouze věc mající trvalý charakter, nikoliv však věc spotřebitelná nebo věc dočasná. V případě výpůjčky mohlo docházet k celé řadě sporů. Tyto spory se týkaly odpovědnosti nabyvatele za vypůjčenou věc, za její opotřebení, poškození, ztrátu, nebo jiné snížení hodnoty.

Nabyvatel pak dále nesl odpovědnost za včasné a řádné vrácení věci, která mu byla svěřena vypůjčitelem. Tato věc měla být v okamžiku vrácení stejná jako v okamžiku předání. Nabyvatel ji tedy nesměl poškodit, opotřebit, nebo způsobit její poškození nesprávným používáním.¹²⁸ Vzhledem k tomu, že se jednalo o bezplatné poskytnutí věci, tedy jistý projev dobré vůle, bylo v tomto případě narušeno pravidlo „odpovědnost nese vlastník“. Nabyvatel se o věc musel starat tak, jako by byla jeho. Tedy ji dostatečně zabezpečit proti krádeži a uchovávat ji na bezpečném místě. Odpovídal za některé náhodné události, jako bylo právě odcizení, nebo ztráta věci. V takových případech byl nucen nahradit hodnotu věci v penězích vlastníkov.¹²⁹ Pokud věc nebyla řádně a včas odevzdána, mohl vlastník využít formulovou žalobu, kterou se domáhal vyplacení částky, jejíž výše odpovídala zásahu do dobré víry vlastníka.¹³⁰ Jednalo se o žalobu specifickou zejména tím, že žalobce si nárokoval plnění za poškození svojí dobré víry, což

---

¹²⁷ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 188

¹²⁸ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 336

¹²⁹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 336

¹³⁰ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 336

ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 189

v praxi neznamenalo, že částku nešlo vyčíslit díky nemožnosti zisku z prodání věci, nebo ušlého zisku z pronájmu věci, nebo ztráty, která vznikla nemožností věc užívat a podobně. Naopak se žalovalo na částku subjektivně určenou, která by měla vyjadřovat míru zásahu do dobré víry vlastníka.

Ochrana smluvních stran u výpůjčky byla zcela jednoznačně nevyvážená. Byla zaměřena primárně na ochranu majitele věci. Nabyvateli zde hrozila sankce i za situace které nemohl předvídat ani ovlivnit. Bylo to ze zcela reálného důvodu, ke kterému došli i římscí právníci, tedy, že nabyvatel má z výpůjčky prospěch¹³¹, který není doplněn žádným protiplněním. Majitel, na druhou stranu, poskytnutím věci dochází k újmě už tím, že danou věcí nemůže po dobu výpůjčky disponovat. Je proto logické, že je zákonem více chráněn, aby mu nebyla způsobena nedůvodná újma, které nemohl zabránit.

20 Srovnání výpůjčky se současným právem

Stejně jako v římském právu je i v současném právu výpůjčkou rozuměno bezplatné předání nezuživatelné věci jinému za účelem jejího užívání.¹³² Půjčitel poté musí strpět užívání věci vypůjčitelem, a to na dobu sjednanou, nebo do splnění účelu. Nemůže se nijak domáhat jejího vrácení, a to ani, pokud věc nezbytně potřebuje. Pro takový případ lze ovšem ve smlouvě ujednat odlišné podmínky, že za určitých okolností může půjčitel věc požadovat zpět.¹³³ Speciálním typem výpůjčky je výprosa. Výprosou rozumíme výpůjčku, která není časově omezena.¹³⁴

21 *Locatio conductio*

Nájem je v pojetí římského práva velice podobný prodeji,¹³⁵ protože dochází k předání věci za úplatu¹³⁶. Stejně jako u prodeje je nájem vícestrannou dohodou. V této dohodě se strany vzájemně zavazují k právům a povinnostem. Jedna ze stran je povinna předat věc a druhá strana je povinna za tuto věc zaplatit. Rozdíl je ovšem v tom, že u nájmu nepřechází vlastnické právo a nájemce se

¹³¹ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 292

¹³² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2193

¹³³ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2198

¹³⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2189

¹³⁵ Dig. 19.2.20 „Úvěr, stejně jako prodej, může být uzavřen s podmínkou.“

¹³⁶ Dig. 19.2.2 „Úvěr, nájem a prodej mají stejná právní pravidla. Neboť prodej je dohoda, ve které je stanovena cena, která má být zaplacená a proto je také úvěr a nájem stejný, neboť je zde uzavřena dohoda o platbě.“

nestává vlastníkem, ale pouhým detentorem. Pronajímateli zůstává vlastnické právo k věci. Nájemník má ovšem právo věc po smluvenou dobu užívat a získávat z ní užitek.¹³⁷ Specifikem římského práva bylo to, že jako nájem je posuzováno nejen nájem věci, ale i práce a služeb.¹³⁸

Nájem lze tedy dělit do tří skupin. Tou první je nájem věci za účelem jejího užívání, neboli *locatio conductio rei*.¹³⁹ Druhou je nájem služby - *locatio conductio operis*¹⁴⁰ - a tou třetí je pak nájem práce neboli *locatio conductio operarum*.¹⁴¹ Všechny typy nájmu vyžadovaly, aby na jedné straně bylo plněno v penězích.¹⁴² Zatímco při prodeji se obecně předpokládalo, že platba proběhne při předání věci, při nájmu bylo zvykem předávat peníze, až když bylo splněno oběma stranami. Nájemné bylo tedy placeno až po skončení nájemní lhůty, nebo po odvedení práce.¹⁴³ Pokud by jedna ze stran odmítala plnit, pak je zde pro obě strany stejná žaloba, a to *actio pro socio*.¹⁴⁴ Zajímavé je, že ačkoliv se strany mohly dohodnout na nájmu, jejich činností se z daného jednání mohla stát výpůjčka.¹⁴⁵ Prvek peněz tak byl při nájmu velice důležitý.

Pronajímateli i nájemci vznikly z kontraktu *locatio conductio* četné povinnosti. Hlavní povinností pronajímatele bylo zajistit, aby byla věc v použitelném stavu po celou dobu nájmu. Musel zajistit její údržbu a odpovídal za veškeré narušení nájmu, které nebylo způsobeno vinou nájemce. Pokud by byla věc po část doby nebo po celou dobu nájmu nepoužitelná mohl nájemce žádat náhradu škody, která mu tím vznikla žalobou z nájmu (*actio locati*¹⁴⁶).¹⁴⁷ Vyše

---

¹³⁷ Dig. 19.2.18 „Do toho budou zahrnuty i zisky které na pozemku vzniknou.“

¹³⁸ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 338

¹³⁹ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 311

¹⁴⁰ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 393

¹⁴¹ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 311

¹⁴² ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 339

¹⁴³ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 313

¹⁴⁴ SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5 str. 314

¹⁴⁵ Dig. 19.2.5 „Pokud bych vám najal ubytování, a poté vrátil nájemné, nebude se jednat o nájem.“

¹⁴⁶ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 340

škody byla stanovena jako rozdíl mezi cenou sjednaného nájmu a cenou nájmu nového, který by mohl být dražší. Povinností nájemce bylo řádně se o věc starat, tedy užívat ji k účelu, ke kterému byla určena, nakládat s věcí tak, aby nedošlo k jejímu poškození nebo zhoršení, nebo aby jiným způsobem neztratila na hodnotě. Dále musel nájemce řádně a včas platit nájem a po vypršení nájemní smlouvy byl povinen věc předat zpět vlastníkov. Pokud by nájemce řádně věc nepředal, nebo by věc byla poškozena, musel by zaplatit náhradu škody, která tím vlastníkov vznikla.

Nájem ovšem nemusel být pouze mezi majitelem a nájemcem. Pronajmout věc mohl kromě vlastníka také držitel, detentor a nájemce.¹⁴⁸ Pokud by ovšem vlastník věci v průběhu nájmu požadoval, aby mu byla věc vrácena, musel by ten, kdo danou věc pronajmul, nahradit škodu, která by tím nájemci vznikla.¹⁴⁹

Zvláštním typem škody, která mohla při nájmu vzniknout, byla škoda způsobená vyšší mocí, při které došlo k převážnému poškození buď vlastníka, nebo nájemce. V takovém případě nesl následky škody ten, komu byla tato škoda způsobena, a nemohl se domáhat náhrady na druhém.¹⁵⁰

U nájmu lze tedy říci, že obě strany byly chráněny stejnou měrou. Ochrana byla velice podobná jako u koupě, a to jak po procesní, tak i po hmotné stránce. Nájem byl užíván velice často, neboť vlastníci půdy žili obvykle ve městech a půdu najímali sedlákům. Ve městech se nájem užíval převážně k zajištění bydlení. Přestože nemovitosti nebyly tak významným vlastnictvím jako půda, byly pro značnou část obyvatel větších měst nedostupné.¹⁵¹

22 Srovnání nájmu se současným právem

Pokud se podíváme na změnu v terminologii, pak je u nájmu tato změna nejvýraznější. Římský institut je totiž v současné době rozdělen na dva podobné,

---

¹⁴⁷ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 360

¹⁴⁸ Dig. 19.2.7 „Pokud vám pronajmu dům, který není můj, za padesát Aureí, a vy ho pronajmete Titovi za šedesát, a Titovi majitel zakázal dům obývat, můžete mě žalovat pro šedesát, neboť sami jste povinni Titovi za šedesát.“

¹⁴⁹ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 340

¹⁵⁰ DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7. Str. 340

¹⁵¹ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 345

avšak samostatné instituty - nájem a pacht. Dále je velký rozdíl v tom, že v současné době nemůže být předmětem nájmu práce nebo služba.

Tyto dva instituty se od sebe dělí především v právech, která vzniknou nájemci po uzavření kontraktu. V případě nájmu má nájemce právo věc užívat¹⁵², nesmí z ní však brát požitky. Pokud si tedy pronajme zahradu, může ji užívat, avšak nesmí však brát plody ze stromů. V případě pachtu smí pachtýř věc nejen užívat, ale má právo také brát z věci požitky. V římském právu byly oba tyto instituty považovány za nájem a záleželo pouze na dohodě stran, jaká nájemci vznikala k věci práva.

Obdobně jako v římském právu je i v tom současném možné pronajmout pouze nezužitelnou věc nebo její část. Pokud však v současné době dojde k pronájmu věci, která je zapsána ve veřejném seznamu, může být do tohoto seznamu zapsáno i to, že vzniklo nájemní právo k věci.¹⁵³ To vede k lepšímu postavení nájemce, jelikož díky pravidlu materiální publicity nemůže dostat výpověď z nájmu při změně vlastníka věci z toho důvodu, že nový vlastník nevěděl, že věc je předmětem nájmu.¹⁵⁴ Stejně jako v římském právu má nájemce povinnost o věc pečovat v běžné míře¹⁵⁵, větší opravy však provádí pronajímatel¹⁵⁶ na své náklady, a to tak, aby mohl nájemce věc nerušeně užívat po celou dobu trvání nájmu. Nájemce je povinen kromě běžné péče zacházet s předmětem nájmu s péčí řádného hospodáře, věc v průběhu nájmu neměnit a včas oznámit případnou vadu vlastníkov. Tyto povinnosti jsou obdobné jak pro současného nájemce, tak i pro nájemce podle římského práva. Rozdílem je pouze to, že v římském právu se musel nájemce starat o věc jako o vlastní. V současném právu je oproti tomu povinen o věc pečovat s péčí řádného hospodáře. I přestože se terminologie poněkud posunula, je pravděpodobné, že se v obou systémech vyžaduje stejná míra péče nájemce o najímanou věc. Dalším rozdílem v nájmu je způsob určení výpovědní doby u nájmu na dobu neurčitou v případě, že nebyla sjednána v nájemní smlouvě. V současném právu existuje zákonná doba jednoho měsíce pro věc movitou, respektive doba tří měsíců pro věc nemovitou¹⁵⁷. Zvláštností současného institutu nájmu je možnost pronajímatele zadržet movitou věc, která se nachází v nájemcově vlastnictví, a současně je fyzicky umístěna na

¹⁵² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2201

¹⁵³ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2203

¹⁵⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2222.2

¹⁵⁵ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2207

¹⁵⁶ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2210

¹⁵⁷ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2231

předmětu nájmu, nebo v něm, za účelem domožení se pohledávky vůči nájemci.¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že v současné době nemáme k tomuto ustanovení judikaturu, bude velice zajímavé sledovat vývoj odpovědnosti zadržovatele za škodu na zadržované věci a škodu za zadržením způsobenou.

22.1 Pacht

Pacht se od nájmu odlišuje tím, že pachtýř má kromě práva užívacího i právo požívací.¹⁵⁹ V ostatním je pacht s nájmem prakticky stejný.

22.2 *Locatio conductio operis* v dnešním právu

Smlouva o dílo již v současné době není druhem nájmu, jedná se o samostatný právní institut. Předmětem tohoto kontraktu je zhotovení díla. Toto dílo zhotovuje zhotovitel na svůj náklad a nebezpečí.¹⁶⁰ Jedná se tedy téměř vždy o vztah podnikatele a zákazníka.

Základní náležitosti smlouvy o dílo jsou ustanovení zhotovitele, objednatele a cena zhotovení. Bez těchto náležitostí je možné, aby se strany domáhaly relativní neplatnosti smlouvy. Cena díla však nemusí být určena konkrétně, ale obdobně jako u prodeje stačí, aby byl ujednáán způsob jejího určení.¹⁶¹

U smlouvy o dílo může být osoba zhotovitele velice důležitá, je tedy podstatné aby v těchto případech zhotovitel provedl dílo osobně. To platí například u malířů, sochařů a obecně v těch případech, kdy má zhotovitel nějakou zvláštní vlastnost, která činí dané dílo jedinečným. V ostatních případech, kdy není osoba zhotovitele důležitá a jde pouze o vlastnosti finálního produktu, může dílo zhotovit i jiná osoba. I takové dílo ovšem vzniká na odpovědnost a náklady zhotovitele.¹⁶²

Mezi podstatné náležitosti smlouvy o dílo nepatří určení doby ke zhotovení díla. To zakládá otázku, dokdy by takové dílo mělo být zhotoveno, a zda je zhotovitel povinen takové dílo vůbec zhotovit. Doba určená ke zhotovení, přestože není určena přesně, je pro tyto případy vymezena zákonem jako doba přiměřená povaze díla.¹⁶³ Z tohoto ustanovení by se dalo dovodit, že je zhotovitel povinen vykonat dílo bez zbytečného odkladu. Zhotovení díla nicméně může trvat různě dlouhou dobu v závislosti na tom, kdo dané dílo zhotovuje. Je tedy důvodné

¹⁵⁸ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2234

¹⁵⁹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2332.1

¹⁶⁰ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2586.1

¹⁶¹ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2586.2

¹⁶² Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2589

¹⁶³ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2590.2

se domnívat, že pokud nebude ujednána doba, za kterou se má dílo zhotovit, bude nezbytné, aby toto dílo vykonal zhotovitel sám. Jedině tak bude zajištěno, aby doba vykonání díla nepřesáhla dobu přiměřenou.

Vzhledem k tomu, že zhotovení díla není závislou činností a zhotovitel dílo vykonává na vlastní náklady a odpovědnost, není při výkonu vázán příkazy objednatele.¹⁶⁴ Toto ustanovení se zdá na první pohled jako jednoznačné, nicméně v závislosti na popisu díla ve smlouvě o dílo může dojít ke sporům o to, zda je dílo vykonáno řádně a podle objednání. Takovému stavu lze předejít kontrolou při provádění díla.¹⁶⁵

Obdobná pravidla platí pro zhotovení díla také v římském právu. Hlavním rozdílem je postavení stran v současnosti, kdy se z vyrovnaného, které platilo v římském právu, posunulo do spotřebitelského. Zhotovitel se tak dostává do postavení, ve kterém musí akceptovat požadavky a poskytovat služby, které nevyplývají ze smlouvy s druhou stranou, ale jsou mu vnuceny právními předpisy.

22.3 *Locatio conductio operarum* v dnešním právu

Locatio conductio operarum, neboli nájem práce, byl v Římě užíván pro najímání pracovní síly.¹⁶⁶ Oproti dnešnímu stavu tak docházelo k tomu, že na straně nabídky se na trhu objevovala potenciální pracovní síla a na straně poptávky nájemce.¹⁶⁷ Vznik pracovní smlouvy probíhal tak, že se budoucí zaměstnanec postavil na místo, které bylo v dané lokalitě obvyklé pro najímání pracovní síly.¹⁶⁸ Na tomto místě poté sám sebe prezentoval. Různými způsoby oznamoval jakou práci a v jaké lokalitě je ochoten provádět. Nájemci poté vybírali z nabídky ty, kteří jim přišli nejvhodnější pro účely jejich potřeb. S touto osobou poté uzavřeli nájemní smlouvu, ve které specifikovali, jakou práci bude zaměstnanec vykonávat, na jakém místě, v jakém čase a za jakou úplatu.¹⁶⁹ Základní ujednání tedy bylo velice obdobné jako v současném právu. Tento druh

---

¹⁶⁴ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2592

¹⁶⁵ Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník - §2593

¹⁶⁶ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 384

¹⁶⁷ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 384

¹⁶⁸ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 384

¹⁶⁹ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 385

výkonu práce byl ovšem v Římě využíván pouze velice málo, neboť značnou část faktického pracovního trhu uspokojili otroci.¹⁷⁰

Základem nájmu práce byla svoboda stran, které uzavíraly pracovní smlouvu. Tato smluvní volnost byla natolik důležitá, že ustanovení, která byla ve smlouvě, měla větší váhu, než ta, která byla dána právními předpisy. To můžeme ilustrovat třeba na smlouvě o práci v dole. Obecné pravidlo bylo nastaveno tak, že pokud nemůže zaměstnanec vykonávat práci z důvodu, který sám nezavinil, má nárok na mzdu za celou dobu, na kterou byl zaměstnán.¹⁷¹ Ve smlouvě ale mohlo být ustanoveno, že pokud dojde k zemětřesení a bude tím práce omezena, zaměstnanci se sníží mzda.¹⁷² Při nájmu práce tedy nebyla užívána obecná pravidla stanovená právními předpisy, ale hlavní důraz byl kladen na svobodnou volbu obsahu smlouvy, a na smluvní stanovení podmínek výkonu práce. Takový pracovní poměr s sebou nese nejvíce prvků podobných dnešním takzvaným svobodným povoláním.¹⁷³ Tento vztah je v současné době chápán spíše jako poskytování služeb, než jako vztah zaměstnance a zaměstnavatele.

Současné právo na rozdíl od římského neposkytuje absolutní svobodu kontraktačního procesu v pracovním právu, pracovní smlouva tedy není absolutně svobodnou dohodou dvou stran o výkonu práce. Jelikož jsou zaměstnanci považováni za slabší stranu, je učiněno množství regulací na jejich ochranu. Tato ochrana nespočívá pouze ve vymezení základních pravidel, která by měla v pracovním vztahu platit, jako jsou výše minimální mzdy, maximální nepřetržitá délka výkonu práce, důraz na dodržování pravidel bezpečnosti práce a písemná forma smlouvy pro snadné prokázání práv a povinností obou stran, ale zasahuje i tam, kde by měla být přikládána hlavní váha právě oné svobodné dohodě.

Pracovní právo vymezuje práva a povinnosti zaměstnance a zaměstnavatele tak podrobně, že již nezbývá výrazný prostor pro projev vůle stran, které pracovní poměr uzavírají.

---

¹⁷⁰ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 391

¹⁷¹ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 386

¹⁷² ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 386

¹⁷³ ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAERKER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X. str. 393

Tyto regulace začínají působit už předtím, než je pracovní vztah uzavřen, a to tím, že výrazným způsobem omezují zaměstnavatele ve svobodném výběru zaměstnance.¹⁷⁴ Těmito omezeními jsme se v současné situaci dostali až tak daleko, že v případě právního sporu, kdy byla vznesena námitka diskriminace při přijímání osob do pracovního poměru, je to zaměstnavatel který musí dokazovat, že se tak nestalo.¹⁷⁵ Další regulací, která se objevuje již před vznikem pracovního poměru, je povinnost zaměstnavatele seznámit zaměstnance se všemi právy a povinnostmi, které budou vyplývat z projednávaného pracovního vztahu.¹⁷⁶ Tímto je zaměstnanec částečně zbaven odpovědnosti za své jednání, protože nemusí přemýšlet o následcích svého právního jednání.

V průběhu pracovního vztahu se setkáváme s tím, že je zaměstnanci dána možnost vynucovat si jednostrannou změnu tohoto dvoustranného vztahu. K tomuto vynucení je zaměstnanci dána možnost sdružovat se s ostatními zaměstnanci v odborových organizacích, které mohou na zaměstnavatele vyvíjet nátlak, vedoucí ke zvýhodnění postavení zaměstnanců. Tento nátlak na zaměstnavatele je umožněn až do té míry, že může dojít k porušení pracovní smlouvy zaměstnancem bez hrozby následků, tedy ke stávce.¹⁷⁷ V případě stávky, dochází z hlediska svobody v římskoprávním pojetí, de facto k legalizaci určité formy vydírání, kdy jedna ze stran zcela otevřeně nekoná, ač konat má a druhá strana je zákonem nucena to strpět. Další regulací, kterou nacházíme v pracovním vztahu, i přestože nejde o součást smlouvy, na kterou by obě strany dobrovolně přistoupily, je dovolená.¹⁷⁸ Oproti výše uvedené stávce dochází z římskoprávního pohledu na svobodu kontraktu, nejenom k tomu, že jedna strana má plnit a neplnit, a druhá to musí strpět, ale dokonce druhé straně vzniká i povinnost plnit bez nároku na protiplnění. Dále je pak zaměstnanec zbaven odpovědnosti za škodu, kterou způsobí při výkonu práce, a to tím, že je jeho odpovědnost zpravidla limitována na čtyřapůlnásobek jeho průměrné mzdy.¹⁷⁹

Se závěrečným narušením smluvní svobody počítají současné právní předpisy při ukončení pracovního vztahu, kdy je jedna ze stran limitována taxativním výčtem důvodů, pro které může vypovědět tento smluvní vztah,

---

¹⁷⁴ Zákon 262/2006 Sb. Zákoník práce - §16.1

¹⁷⁵ Zákon 99/1963 Sb. Občanský soudní řád - § 133a

¹⁷⁶ Zákon 262/2006 Sb. Zákoník práce - §31

¹⁷⁷ Zákon 2/1991 Sb. O kolektivním vyjednávání - §16.1

¹⁷⁸ Zákon 262/2006 Sb. Zákoník práce - §212.1

¹⁷⁹ Zákon 262/2006 Sb. Zákoník práce - §257.1

přičemž druhá může tento vztah vypovědět kdykoliv bez omezení, aniž by musela hradit náklady, které protistraně takovým jednáním vzniknou.¹⁸⁰

---

¹⁸⁰ Zákon 262/2006 Sb. Zákoník práce – hlava IV

Závěr

Tato práce poukazuje na narůstající omezení smluvní svobody. V úvodu se zabývá samotným pojetím svobody, tak jak ji chápali Římané. Ti jí přikládali vrcholnou důležitost nejen v politice, ale její součástí byla právě i svoboda smluvní. Dále se práce zabývá pojetím institutů dobrých mravů a dobré víry, které vymezují základní rámec právní ochrany nejen ve smluvních vztazích, ale ve veškerém právním jednání. Můžeme tedy říci, že právě pojetí těchto dvou institutů je jakýmsi zobrazením morálních hodnot společnosti v právu.

V dalších částech je pak rozebírána ochrana v obecné oblasti závazkového práva, kterou je ochrana mladistvých, osob jednajících v omylu, otázka spravedlivé ceny, odpovědnost za vady plnění a ochrana proti podvodu.

Ochrana mladistvých je jeden z mála přijatelných zásahů do smluvní svobody. Je nezbytné, aby osobám, u kterých lze předpokládat, že nejsou dostatečně rozumově vyspělé, byla poskytnuta vyšší míra ochrany, neboť bez ní by mohlo docházet k jejich snadnému zneužívání, které by vedlo k bezdůvodné újmě, těchto osob, a to nejen majetkové, ale také společenské.

Ochrana proti omylu je jistě odůvodnitelná tam, kde nelze při vynaložení přijatelné obezřetnosti dojít ke správnému závěru. Neměla by však být rozšiřována na situace, ve kterých omyl nastal právě kvůli vynaložení pouze zanedbatelného množství obezřetnosti a ve kterých by jinak omyl nenastal. Odpovědnost za vady plnění a ochrana proti podvodu jsou jistě správné, neboť nelze dopustit, aby se jedna strana pomocí lsti nebo účelným zatajováním informací obohacovala na úkor druhé strany. Je však důležité důkladně rozlišovat, kdy jde o vadu plnění nebo podvod a kdy jde pouze o neopatrnost jedné ze stran.

Na konci práce je rozebrána ochrana smluvních stran ve čtyřech nejčastěji užívaných typech kontraktu. V nich je zřetelně vidět že oproti římskému právu dosahuje ochrana stran v současnosti velkého rozměru, který je v některých případech až neproporcionálním zásahem do smluvní svobody.

Benjamin Franklin řekl „Ti, kteří by se vzdali základní svobody, aby získali trochu dočasného bezpečí, si nezaslouží ani svobodu, ani bezpečí.“¹⁸¹ I přesto, že stejně jako Římané i my prohlašujeme za základ soukromého práva smluvní svobodu, naše pojetí této svobody se od toho římského značně liší. Stále

---

¹⁸¹ Votes and Proceedings of the House of Representatives : 1755–1756. Philadelphia : [s.n.], 1756. <http://franklinpapers.org/franklin/framedVolumes.jsp?vol=6&page=238a>. S. 19–21. citováno: 29.3.2016

více preferujeme ono Franklinem zmiňované domnělé bezpečí před tím, abychom nesli odpovědnost za naše jednání. Dostáváme se do situace kdy je upřednostňována ochrana neopatrnosti, nerozumu a hlouposti, před svobodou, rozumem a zodpovědností. Toto se nejvíce promítá do spotřebitelského a pracovního práva, ve kterých bylo dosaženo téměř absurdní míry ochrany jedné smluvní strany na úkor strany druhé.

Seznam použité literatury a dalších pramenů

Odborná literatura:

- BERNARD, Fernand a Charles Phineas SHERMAN. The first year of Roman law. Clark, NJ: Lawbook Exchange, Ltd., 2008. ISBN 1584778865.
- BIRKS, Peter a Eric DESCHEEMAER. *The Roman law of obligations: the collected papers of Peter Birks*. First edition. xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-1927-2.
- DAJCZAK, Wojciech, Tomasz GIARO a Franciszek LONGCHAMPS DE BÉRIER. *Právo římské: základy soukromého práva*. 1. vyd. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, 423 s. ISBN 978-80-87382-41-7.
- DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 175 s. Dokumenty (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-150-2.
- DOSTALÍK, Petr. *Otázka dobrých mravů a dobré víry v římském právu obligačním a věcném*. *Constans et perpetua voluntas*. Trnava: Trnavská univerzita, 2014, Str. 105-115.
- HRDINA, Ignác Antonín a Petr DOSTALÍK. *Přehled římského práva soukromého ke státní souborné zkoušce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, 138 s. ISBN 978-80-7380-235-6.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
- LINTOTT, A. *The constitution of the Roman Republic*. New York: Clarendon Press, 1999. ISBN 0198150687.
- SCHULZ, Fritz a Marguerite WOLFF. *Principles of Roman law*. Oxford: The Clarendon Press, 1936, xvi, 268 p.
- SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2001. Výběrové texty. ISBN 80-86199-32-0.
- SOHM, Rudolph a James C. LEDLIE (překl.). *The Institutes of Roman Law*. New Jersey: Gorgias Press, 2002. první. ISBN 1-59333-006-5.
- ZIMMERMANN, Reinhard a Eric DESCHEEMAER. *The law of obligations: Roman foundations of the civilian tradition*. Reprint. Cambridge, England: Clarendon Paperbacks, 1995, xxvii, 303 pages. ISBN 01-987-6426-X.

Historické prameny:

- Digesta
- Gaiovy Instituce
- Justiniánův Kodex

Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. -
Listina základních práv a svobod
- Zákon 2/1991 Sb. O kolektivním vyjednávání
- Zákon 3/2002 Sb. O soudech a soudcích
- Zákon 40/2009 Sb. Trestní zákoník
- Zákon 89/2012 Sb. Občanský zákoník
- Zákon 99/1963 Sb. Občanský soudní řád
- Zákon 221/1999 Sb. O vojácích z povolání
- Zákon 361/2003 Sb. Zákon o služebním poměru příslušníků
bezpečnostních sborů
- Zákon 455/1991 Sb. O živnostenském podnikání

Právní předpisy jsou citovány ve znění ke dni 30.3.2016.

Další prameny:

- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. února 1998, sp. zn.
II. ÚS 249/97 dostupné z:
<http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=53621&pos=2&cnt=5&typ=result;>
- Votes and Proceedings of the House of Representatives : 1755–1756.
Philadelphia : [s.n.],
1756. <http://franklinpapers.org/franklin/framedVolumes.jsp?vol=6&page=238a>. S. 19–21.

Resumé

This thesis highlights the increasing restrictions on contractual freedom. The introduction deals with the very concept of freedom understood by Romans. They believed that the freedom is not important just in politics but in the contracts, as a contractual freedom just as well. Furthermore, the thesis deals with the concept of institutes of good manners and good faith, which define the basic framework of legal protection not only in contractual relationships, but in all legal proceedings. We can say the conception of these two institutes is a kind of display of moral values in society.

In other chapters there is analyzed protection in the general area of contract law, which is to protect minors, people acting in error, the issue of fair prices, liability for defects in performance and protection against fraud. Protection of minors is one of the few acceptable interference in the freedom of contract. It is essential that people, who are not sufficiently intellectually developed, are granted a higher level of protection. Without this protection there could be the ease of exploitation, which could lead to unjustified harm for these people not only on their property but also their social status.

Protection in error is certainly not justified everywhere, but only in difficult situations. Responsibility for defects of performance and protection against fraud are certainly right, because you cannot commit to one side using deceit or concealment of information to enrich a purposeful on the other side. However, it is important to distinguish carefully when it comes to filling defect or fraud, and where it is only carelessness of one of the parties. At the end of the work is discussed the protection of the Parties in the four most commonly used types of contract. In them it is clearly seen that in contrast to Roman law achieves protection of parties currently a large size.

Benjamin Franklin said, "Those who would give up essential Liberty, to purchase a little temporary Safety, deserve neither Liberty nor Safety." We increasingly prefer safety before responsibility for our actions. This leads to a situation where it is preferred to protect carelessness, stupidity and unreason, to freedom, reason and responsibility. This is most reflected in consumer and labor law, where protection reached almost absurd level of protection of one contracting party to the detriment of the other.